

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

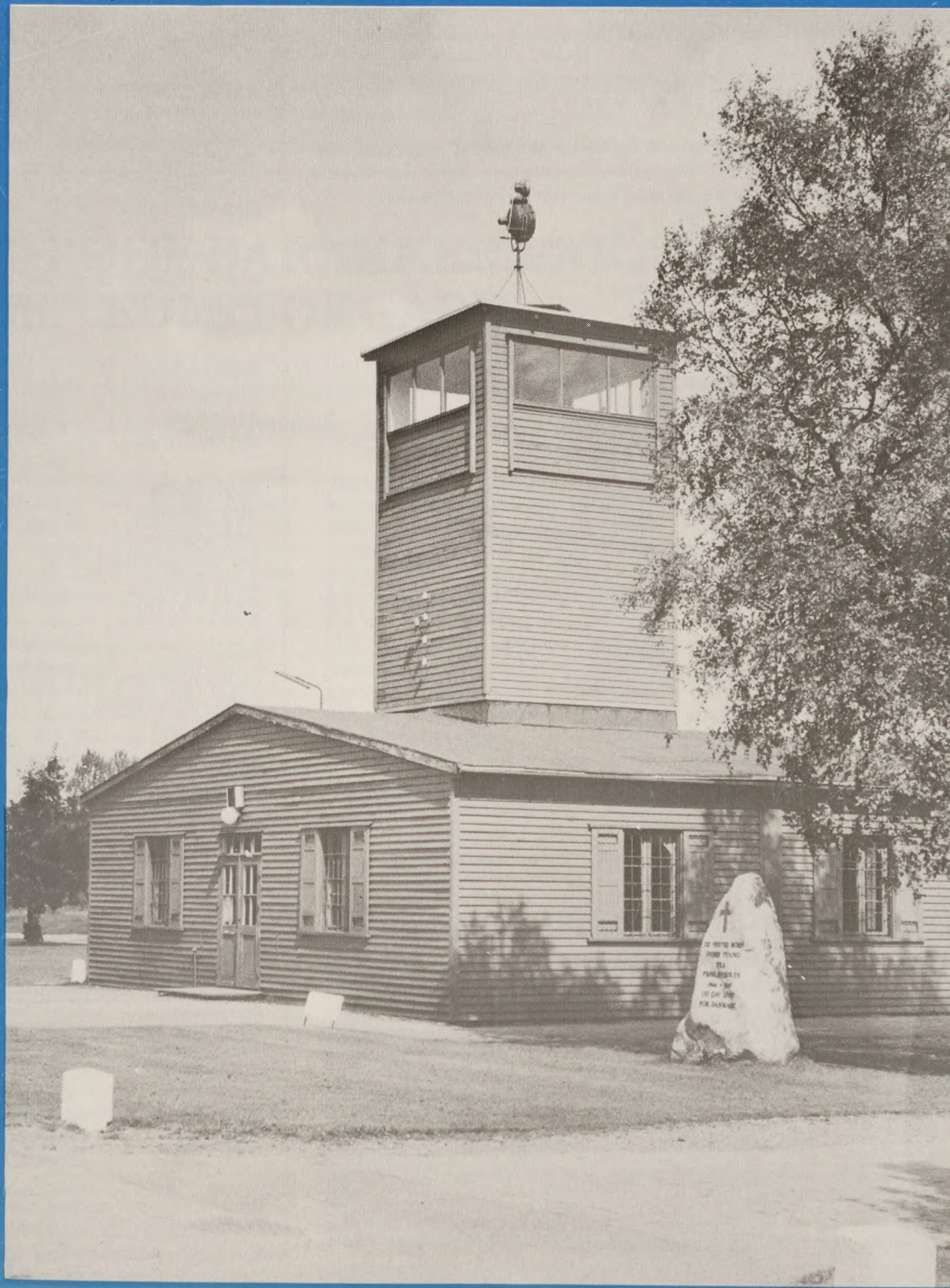
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 5
Oktober
1981

Hovedvagtårnet er den ene af de to museumsbygninger i Frøslevlejren. Den nystiftede forening ønsker at bevare 12 barakker, således at eftertiden kan få det rette indtryk af barakbyen.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge).

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Civilingeniør Mogens Dyre, Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Næstformand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Kasserer: Bankprokurist Olav Holst, Bengtassevej 6, 2900 Hellerup. Tlf. (01) 62 77 80. Giro 1 00 07 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, 5874 Lundeberg, Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Skraedermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rødovre
Tlf. (02) 91 13 72

Overpostbud E. Holger Grome
Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup
Tlf. (01) 50 33 86

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslet
Tlf. (04) 44 & 6 04

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

Oberst K. Kjeldsen
Hallingager 47, 5750 Ringe
Tlf. (09) 62 31 63

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgård, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

Kontorchef O. Olesen
Leonorasvej 8, 9000 Hasseri, Aalborg
Tlf. (08) 18 04 51

Redaktør Johs. Rasmussen
Omkulevej 9 7100 Vejle
Tlf. (J5) 82 65 72

Provst Poul Riis
Hostrupgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Solveig Skjøtt
Dalso Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningssekema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murgade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 1.500.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningssekemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i sekemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må sekemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT

Helge Brinch,
Tåstrupgårdsvej 153, 1., tv.
2630 Tåstrup
(02) 52 01 25
Giro 9 31 54 54

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes hurtigst muligt ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

ANNONCER

Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K
(01) 15 59 57

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Røde barakker, helvedes forgård 103	
Rorup - en god tradition	105
Runde dage	106
Asiatisk Plads	108
29. august i Roskilde	109
Dagbogen	110
Kammeraterne fortæller	111
Erstatningslovens historie VII.	113
Fra redaktionen	115
12-13.000 skoleklasser informeret om frihedskampen	115
Foreningerne	117-123
Frihedsmuseet	125
Mindeord	126
Bøger	127
Adresselisten	128

De efterfølgende numre af vort blad udkommer 15/11 og 15/12. Stof fremsendes senest 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad-Gestapofangen

NR. 5

OKTOBER 1981

36. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af dansk fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen
Gestapo-Fangerne . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

DE RØDE BARAKKER VAR HELVEDES FORGÅRD

*Besøg i Frøslevlejren i anledning af, at museet nu får en
vennekreds, der kan sikre det historiske mindes beståen.*

Af chefredaktør Henri Nielsen, Vejle Amts Folkeblad.

Sensommersolen får de røde træhuse til at lyse, som skulle de fotograferes til en reklame for en sommerhusby. Velplejede plæner brydes af asfalterede veje og stier. Man nyder solen og stilheden midt inde i skoven, glæder sig over at lade bilen stå på parkeringspladsen, så der bliver en spadseretur ud af det - igennem denne idyl. Men det varer kort. Stemningen brydes, da man bemærker de store, hvide bogstaver og tal på de røde huse: H 1, H 2, - op til H 17.

Så glider idyllen bort, som var der gået en sky for solen. H står for »Häftlinge-barak«. Vi er i nazitidens tyske koncentrationslejr i Danmark. Frøslevlejren, som fra midten af august 1944 til befrielsesdagen 5. maj 1945 blev fast eller midlertidig opholdssted for ca. 13.000 danskere, som var arresteret for modstand mod nazitidens terror og undertrykkelse - eller berøvet friheden bare fordi, nazisterne ikke brød sig om dem. De danske grænsegendarmer til eksempel. Den 19. september dannedes en Forening af Frøslevlejrens Venner, fordi man gerne vil sikre, at lejren kan istandsættes og bevares. Der er øjeblikkeligt brug for såvel økonomisk som praktisk støtte.

»Herremennesker«

Frøslevlejren blev bygget på dansk initiativ for at forhindre deportationer af danskere til de nazistiske KZ-lejre i Tyskland. Den rigsbefuldmægtigede

repræsentant for Hitler, dr., SS-Obergruppenführer Werner Best, lovede de danske myndigheder, at deportationerne skulle ophøre, når GF Frøslev (Gefangenenerlager Frøslev) var rejst. 13. august var 741 danskere indespærret i den nye lejr. 15. september blev 196 navne råbt op. Det var afgangssignalet til Neuengamme ved Hamborg, en ægte nazistisk KZ-lejr med alt, hvad det indbar. For mange danskere var Frøslev kun forgården til Neugammes helvede, nogle overlevede, mange døde af sult, sygdom, tortur.

Man kan ikke sammenligne Frøslev og Neuengamme. I Frøslev var der

dansk fængselsforplejning, i Neuengamme så at sige ingen forplejning, kun sultekost, roesuppe, savsmuldrød, råde kartofler.

Alligevel var Frøslev en koncentrationslejr. De nazistiske »herremennesker« var der med deres våben, deres hunde, deres trusler og deres navneopråb. Alvoren understregedes 11. september 1944. Den 22-årige Preben Andersen gik sammen med andre indespærrede kammerater en tur i en af lejr-gaderne. Han kom for tæt på pigtråden. Der lød en maskingeværssalve fra et af vagttårnene.

Et »herremenneske« havde demonstreret, at han alene bestemte, hvor tæt man måtte komme på friheden.

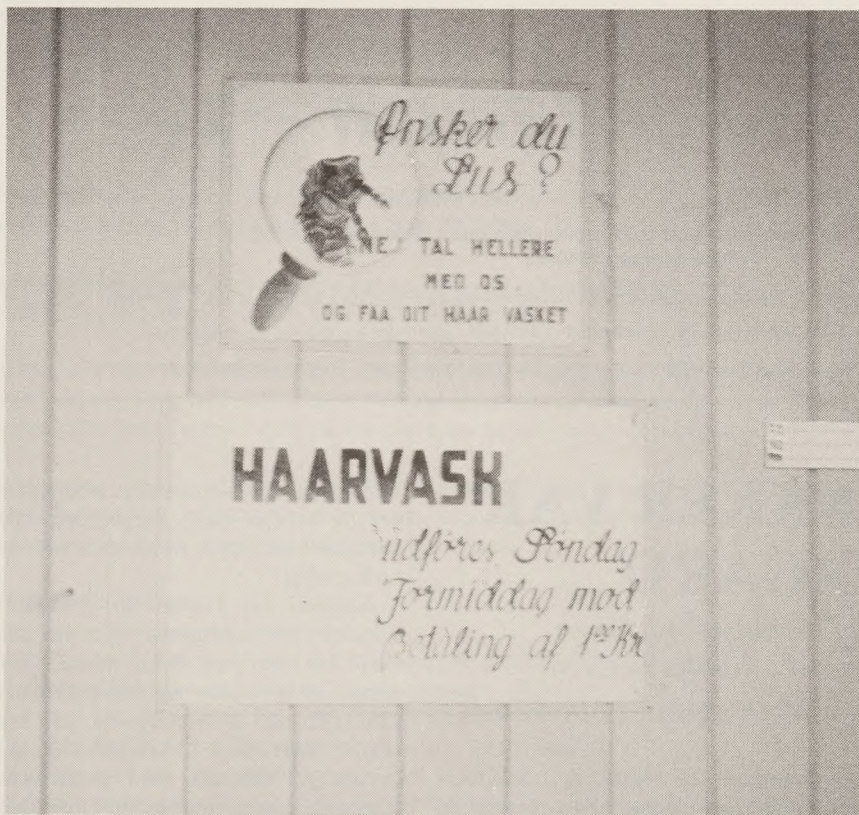
En ung dansker døde. Han mindes nu i Frøslevlejren med en mindesten på det sted, hvor han faldt.

To navne

I kort afstand fra stedet ligger en stenbygning, som egentlig ikke hører lejren til. Den blev opført og brugt som

I hovedvagtårnet står fortsat det maskingevær, som SS'erne var parat til at bruge, hvis fangerne skulle overtræde lejrreglementet.

Her er et tilbud på bekæmpelse af lus.

fængsel for de danske nazistiske landsviger, da rollerne i 1945 blev byttet om. Den danske »fører« Fritz Clausen har siddet bag bygningens tremmevinduer.

- Vi ville gerne have bygningen revet ned, siger museumsbetjent Volmer Svendsen. - Den hører til den tid, da lejren blev kaldt Fårhuslejren. Frøslevlejren har den ikke noget at gøre med.

- Men det er dog den samme lejr. Hvorfor to navne?

- Frøslevlejren var den lejr, hvor de danske modstandsfolk blev holdt indespærret, hvor nazisterne herskede. Efter befrielsen blev landssvigerne anbragt her. De skulle ikke sidenhen kunne påstå, at de havde siddet i Frøslev. Derfor kom lejren nu til at hedde Fårhuslejren.

Den stenbygning hører ikke til her. Derimod kunne jeg tænke mig, at der blev rekonstrueret lidt af pigtrådshegnet og eventuelt det vagttårn, der stod i hjørnet. Lejren havde ialt fem tårne. Kun hovedtårnet er bevaret.

Hovedtårnet er den ene af de to bygninger, der udgør Frøslevlejrens museum. Den anden bygning er barak H 4.

I hovedtårnet ses inventar fra den tyske lejrkommandants kontor, naturligvis også et billede af Adolf Hitler!

I et andet lokale findes eksempler på

de redskaber, som fangerne blev sat til at arbejde med. F.eks. skovle. De skulle anlægge veje, for den gang var der ikke flisebelagte stier at færdes på. Kun plørede spor.

Den nuværende formand for Landsforeningen Gestapo-Fangerne, Christen

Karstensen, Øsby ved Haderslev, fortæller, at han havde et ganske specielt arbejde. Som gartner var han blevet udpeget til at anlægge lejrkommandantens have.

Karstensen opholdt sig i Frøslev fra påske til befrielsen, kun kort tid, men forud havde han været Gestapos fange på Staldgården i Kolding. Han var blevet fanget under en razzia, og i lommerne havde han en pistol. Han fik derfor Gestapos hårdeste behandling, inden han sendtes til Frøslev med forbud mod at modtage pakker eller breve.

I vagttårnets lokaler ses også eksempler på, hvorledes de indespærrede forsøgte at holde humøret oppe trods de tiltagende natlige opkald af navne på personer, der skulle videre til Neuengamme. Det var populært at skære sig en træske med skaft i form af en frø. Det blev til en Frøslev. Man ser masser af tegninger, dels af livet i lejren, men også mange satiriske forestillende »herrefolket« i latterlige situationer.

Øverst i tårnet kan man stå på SS'ernes plads med udsigt over lejren, der er anlagt således, at der er frit skudfelt mellem barakkerne. Maskingeværet, som vagterne kunne - og ville - betjene, står fortsat på sin plads. Et kik langs dets løb, og man ser tilbage i tiden til 1944-45.

I H 4 har man bevaret interiøret fra en typisk fangebarak med formandsstue og ellers de almindelige fangerum, som var beregnet til 6 eller 12 mand, men

Museumsbetjent Volmer Svendsen viser et hjørne af en fangestue med køjer i to etager. Da lejren var i brug, stod køjerne i tre etager.

som kom til at huse langt flere. Hver barak skulle kunne huse 100 mand. Ofte var der 500.

I H 4 er der indrettet et særligt rum til en af »De hvide Busser«, en gammel svensk Volvo, der nu er kørt i sin sidste garage, nøjagtig at se på, som da den i april 1945 klarede turen gennem det sønderbombede Hamborg på vej hjem fra Neuengamme med overlevende danskere og nordmænd, nogle så syge, at de måtte ligge på bårer.

Den hvide bus vises frem af Hans Bøjlund fra Kolding

Hans Bøjlund var selv en af passagererne i »De hvide Busser« efter et grusomt ophold i Det tredje Rige. Han var ò et af de udekommandoer fra Neuengamme, der havde til opgave at grave pansergrave ved den hollandske grænse. Han var blandt de sidste, der slap ud af SS-klørerne.

Han er nu pensioneret og bruger megen tid på at støtte Frøslev-museet. Fle- re gange om ugen er han omviser for skoleklasser eller andre grupper, der besøger museet. Hans forklaringer bliver der lyttet til. Han har en smertelig specialviden.

Han står foran den hvide bus og peger på stedet, hvor kølerdækslet skulle sidde. Det er fjernet.

- Folk har ofte svært ved at lade tingene blive på museet, siger han.

Han bekræftes af Volmer Svendsen, som med ærgrelse i stemmen forklarer, at der faktisk er forsvundet mange genstande i tidens løb. Således knapper fra gendarm- og andre uniformer fra tiden.

- Nu har vi fået så meget som muligt sat bag glas, for det har været nødvendigt, men burde ikke have været det, siger Volmer Svendsen.

Museumsmanden har en anden bekymring. Det er barakkernes tilstand. Han viser mange steder, hvor fugt truer med at bringe H 4 i forfald. Store pletter på skorstene og lofter viser, at han har ret.

- Vi har ikke penge nok til vedligeholdelse, siger han. - Derfor glæder vi os til at få stiftet Foreningen »Frøslevlejrens Venner«. Dels håber vi på ad den vej at få økonomisk støtte, men også praktisk hjælp, for mon ikke mange tidligere fanger vil være med til at istandsætte dette historiske sted, således at eftertiden kan se, hvorledes det var.

- Er eftertiden interesseret?
- Det mener jeg bevises ved, at der hvert år kommer omkring 60.000 besø-

gende. For resten også tyskere.

- Hvad siger de til stedet?
- De ældre siger sjældent noget. Det er de unge, der stiller spørgsmålene!

Rorup - en god tradition

Den 9. august 1944 henrettede tyskerne 11 unge danske i en grøftkant ved hovedvej 1, ved Rorup i nærheden af landsbyen Osted mellem Roskilde og Ringsted.

De elleve unge var udvalgt mellem de frihedskæmpere, der på det tidspunkt sad som fanger i Gestapos fængsler i København. Det menes, at udvælgelsen blev foretaget af Ib Birkedal Hansen, der var chef for tyskernes stikkerorganisation. I aktionen deltog et par danske SS-folk og nogle tyske Gestapofolk under kommando af kriminalrat Bunke.

De bestialske mord vakte et voldsomt røre. Først dementerede udenrigsministeriet rygterne, men siden bekræftede tyskerne selv nedskydningen og frigav navnene på de 11 patrioter, der nu blev omtalt som voldsforbrydere. Det drejede sig om stud.polit. Jacob Martens, revisor Axel Jensen, former Gunnar Dahl, fabriksarbejder Viggo Bering Mehl, student Erik Nymann, bogbinder Carl Berg Sørensen, gørtler Knud Gyldholm, stud.med. Per Sonne, prokurist Kaj Holger Schjøtt, assistent Preben Hagelin og assistent Eduard Sommer.

Frihedsrådet opfordrede til at mindes de

dræbte ved et døgn strejke, og opfordringen blev fulgt de fleste steder, dog ikke helt samtidig, idet det kneb med at få parolen udsendt samtidig.

Også på enen, hvor nedskydningen fandt sted i kanten af en kornmark, gjorde begivenheden et stærkt indtryk, og befolkningen rejste straks efter krigen en mindesten i vejkan- ten.

Og her mødes hvert år den 9. august befolkningen med repræsentanter for de pårørende og for fange- og modstandsorganisationerne.

□ Rent praktisk er dette smukke arrangement varetaget af kredsen om Osted Fri- og Efterskole, og således også i år.

To af Fangesammenslutningens foreninger var mødt op med faner ligesom Frihedsfondens personale var repræsenteret, og der blev nedlagt blomster og kranse fra en række foreninger og enkeltpersoner.

Højtideligheden indledtes med sangen »Jeg elsker de grønne lunde«. Det var en gribende følelse at synge om »kornets bølgende flugt«, stående ved den samme kornmark, som dengang var skueplads for den blodige begiven- hed.

Derefter talte sognepræst Breum og så sang man, traditionen tro, »Altid frejdig«.

Efter højtideligheden samledes man til fælles kaffebord på Osted Fri- og Efterskole, hvilket også har været en fast tradition. Skolens leder, Hans Ancher Kofoed, bød velkommen og overbragte hilsen fra den tidligere forstander Niels Pedersen, der altid plejer at være til stede, men som på grund af hustruens sygdom havde sendt afbud i år. Der blev sendt en hilsen til ægteparret fra forsamlin- gen, ligesom fhv. kontorchef Dige og flere andre takkede skolen for den smukke tradition.

-t

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

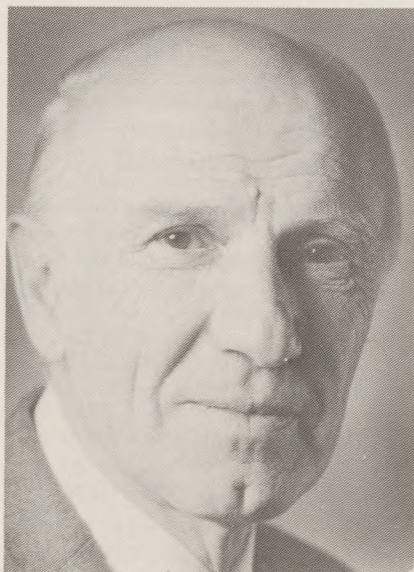

MÆRSK

Runde dage

Læge, videnskabsmand, humanist og fangekammerat

Jørn Hess Thaysen.

Såvel Kraks blå bog som vor rubrik RUNDE DAGE fortæller, at den tidligere Dachau- og Neuengamme-fange, professor Jørn Hess Thaysen fylder 60 mandag den, 19. oktober.

Der er i denne anledning grund til for vort blad at standse op, for Jørn Hess Thaysen har placeret sig på en ganske særlig måde - også som fangekammerat, og det sidstnævnte har bl.a. givet sig udslag i, at Landsforeningen af Erhvervs-hæmmede fra Frihedskampen har ud-nævnt ham til æresmedlem, og at Neuengamme-foreningen har overrakt ham æresstatuetten. Om dette fortæller Jørn Hess Thaysen:

- Det er jeg virkelig meget, meget rørt over og glad for. Og jeg betragter det som den største æresbevisning, der nogen sinde er blevet mig til del. Det prøvede jeg at sige i en takketale ved begge lejligheder, men jeg tror ikke, at de gode »gamle gutter« var overbevist. Lad mig så få lov at gentage det her. Både mine oplevelser under krigen, i KZ-lejrene og bagefter, når jeg som læge har mødt de hårdest ramte, har bekræftet mig i min tro på det gode i mennesket.

Og jeg, som nok i virkeligheden er en temmelig kedelig lille gennemsnitsborger, er måske blevet et lidt bedre menneske og en lidt mere alsidigt forstående læge, takket være denne tro. Så derfor er det mig, der skal sige tak.

- Du har arbejdet inden for flere felter, men studiet af sultsygdommen og dens følgetilstande var det første - indskyder jeg.

- Ja, og måske ikke det mindst vigtige, lyder svaret. - Fejlnæring og underernæring er jo - desværre - stadig den mest udbredte sygdom på global basis, i de såkaldte udviklingslande. Men her er der ofte ikke muligheder for mere dybtgående undersøgelser, fordi der ikke er læger nok, men også, og måske især, fordi udsultningens grad og varighed kan være vanskelig at kvantitere p.gr.a. de kaotiske forhold i hungerområderne. De danske KZ-fanger deporteredes fra og vendte senere hjem til et land med gode ernæringsforhold.

Det var derfor muligt at kvantitere både udsultningens varighed, som var lig med deportationsvarigheden, og dens sværhedsgrad, som i første række afhang af forsyningen med Røde Kors pakker, idet den fundamentale lejr-diæt overalt var nogenlunde lige elendig. Man fik dermed en enestående mulighed for at stille sultsygdommens symptomer og de - dengang endnu helt ukendte - eftervirkningers sværhedsgrad i relation til noget, som var vel afgrænset.

- De fleste tidligere fanger opfatter vist stadig »lejr-diarréen« som infektiøs, altså dysenteri, paratyfus eller andre smitsomme tarmlidelser?

- Måske, og selvsagt har der været infektiøse tarmlidelser under de uhygiejniske forhold. Men langt den største del af diarréerne skyldtes selve udsultningen. På linie med afmagring (hungerkakeksi) og vand i kroppen (hungerødemer) benævnte min bror Eigil Hess Thaysen og jeg derfor disse diarréer som hungerdiarré. Dyreeksperimentelle studier

underbyggede vores hypotese, og i det seneste tiår har den fået kraftig støtte på basis af mange undersøgelser i andre lande. Der er i dag ikke længere tvivl om, at tarmkanalen og dens kirtler lider betydeligt, om end genoprettelig, skade ved svær udsultning.

- Og KZ-syndromet?

- Det er jo de udmærkede kolleger Thygesen og Hermann, som især har beskæftiget sig med dette syndrom, som er en følgevirkning af udsultning, men som - ofte med meget lignende klager - kan ses også efter andre former for langvarigt »stress« i form af belastende krigsoplevelser, langvarig illegalitet med videre.

- I begyndelsen var vel ikke alle læger overbeviste om dets realitet?

- Nok ikke, men i dag tror jeg, det er alment accepteret.

- Hvorfor?

- For det første kunne vi klart dokumentere, at KZ-syndromets sværhedsgrad har en tydelig sammenhæng med udsultningens sværhedsgrad.

For det andet har alle læger, også internationalt, den samme erfaring, som vi har gjort her i landet. Nemlig den, at de tidligere KZ-fanger bestemt ikke er »pylrede«. Det er jo sådan, at langt langt de fleste har måttet »slæbes« til undersøgelse af gode og velmenende kammerater. Selv ville de ikke give op.

- Der er stadig erstatningssager...

- Det er forståeligt, at lettere grader af syndromet først observeres senere i livet, og bevirker, at mange må give op før normal pensionsalder. Jeg er glad for, at der synes at være forståelse også for dette fænomen. Og for de problemer som består både hos de langtidsillegale og hos mange af de søfolk, som sejlede i allieret tjeneste ofte under yderligt belastende forhold. Vi skylder dem så meget. De må ikke blive glemt.

- Hvordan kan lægen hjælpe?

- Desværre er der så lidt at gøre for patienter med KZ-syndromet. Men jeg forstår særdeles vel patienternes ønske om at have en læge, som kender både til KZ-tiden og krigstiden og til KZ-syndromet. Desværre tillader min tid mig ikke at påtage mig en mere omfattende

Kammeraternes Hjælpesfond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

deltagelse i denne opgave. Men jeg er absolut indstillet på at være til disposition med undersøgelse og udstedelse af erklæring i erstatningssager. På dette område tror jeg aldrig, at jeg har sagt nej, og forhåbentlig har jeg af og til gjort nytte.

Data

Af Jørn Hess Thaysens data nævner vi:

Dr.med. i 1955, professor i intern medicin på Københavns Universitet 1964, overlæge på Rigshospitalets medicinske afdeling P samme år.

Videnskabeligt arbejde m.v.: Lige efter krigen i samarbejde i første række med Jørgen Kieler, Eigil Hess Thaysen og Paul Thygesen udforskning af sultsygdommen og dens følgetilstande, baseret på undersøgelse af tidligere danske KZ-fanger. Monografi (ca. 500 sider) på engelsk herom udgivet 1952. Nyt var beskrivelsen af hungerdiarréen under udsultningen og beskrivelsen af følgetilstandene, som dannede basis for den danske erstatningslovgivning med senere revisioner.

Under og efter ophold ved Rockefeller University i New York 1951-54 foretog han undersøgelser over kirtelfunktion, som dannede basis for bedre forståelse af kirtelfysiologien, idet en ny hypotese har været grundlaget for senere studier ved mange laboratorier verden over.

□ I de sidste 10-15 år har han arbejdet med nyrefysiologi, nyresygdomme og behandling af akut og kronisk nyresvigt med dialyse («Kunstig nyre») og nyretransplantation. Han er den ledende kraft (bl.a. qua formand for udvalg under sundhedsstyrelsen) ved organisationen af behandlingen med dialyse og nyretransplantation i Danmark, således at landet i dag globalt indtager en ledende placering på området.

Han er tildelt bl.a. Thorvald Madsen-prisen, Novo-prisen, Hagedorn-prisen for videnskabeligt arbejde og han er medlem af Det Kgl. Danske Videnskaberne Selskab siden 1977.

F-k

Eva Gerike, 2400 Kbh. NV, 70 år 18. oktober.

Herluf Beuten, Vesterbrog. 145, 1620, Kbh. V (Buchenwald) 65 år 18. oktober.

Jørn Hess Thaysen, Fr. V.s Vej 21, 2100 Kbh. Ø (Dachau) 60 år 19. oktober.

Carl F. Hansen, Lillevang 5, 3650 Ølstykke (Dachau 142.587) 65 år 19. oktober.

Orla F. Rasmussen, Frederiksg. 62, 8700 Horsens (Neuengamme 68.340) 70 år 19. oktober.

Lilly Staub, Lumbyesvej 4-106, 7000 Fredericia, 70 år 19. oktober.

Elo Svejgaard Kristensen, Teglvænget 17, 9000 Aalborg (Buchenwald) 60 år 19. oktober.

Otto Jacobsen, Sct. Jørgensg. 113, 5000 Odense (Neuengamme 60.767) 75 år 20. oktober.

Benny Nielsen, Forhåbningsholms Alle, 1904 Kbh. V (Buchenwald) 65 år 20. oktober.

Tom Dencker Nielsen, Kastelsvej 21 A, 2100 Kbh. Ø (Neuengamme 54.605) 60 år 21. oktober.

J. Bøgvad Larsen, Arsukvej 7, 4800 Nykøbing F (Buchenwald) 65 år 22. oktober.

Walther G. Chr. Olsen, Sønderg. 114, 3390 Hundested (Buchenwald) 70 år 23. oktober.

Kjeld Bransner, Ugotvangen 13, Udsbolt, 3230 Græsted (Buchenwald) 65 år 25. oktober.

Arne Birkhave, Banevolden 40, 2500 Valby (Buchenwald) 60 år 28. oktober.

K. B. Flintø, Nørregårdsvej 75, 2610 Rødovre (Buchenwald) 65 år 29. oktober.

Gustav E.C. Rasmussen, Algade 28, 9000 Aalborg, 60 år 22. oktober.

Robert Dahl, Cort Adelerseg. 14, 9000 Aalborg, 60 år 26. oktober.

Hans Peter Magle, Værløse, 90 år 27. oktober.

Vagn Ege Arnskjold, Borups Alle 206, 2400 Kbh. NV (Hannover-Stöcken 54.568) 60 år 28. oktober.

Erik Tage Jensen, Yrsavej 9, 2000 F (Dachau 141.622, Neuengamme) 60 år 29. oktober.

Kai Clausen, Eskildsg. 66, 1657 Kbh. V (Neuengamme) 60 år 30. oktober.

Bjørn Pedersen, Rådmand Steins Alle 7, 2000 F (Neuengamme) 70 år 2. november.

Poul Soltau, Dalstrøget 63, 2860 Søborg (Buchenwald) 65 år 3. november.

B.P. Karsøe, Lindebugten 35, 2500 Valby (Buchenwald, Neuengamme 52.510) 60 år 6. november.

Jørgen Ludvig Jørgensen, Endrupvej 40, 3480 Fredensborg (Neuengamme) 60 år 8. november.

Eigil Runager, Lundingsvej 13, 7000 Fredericia, 60 år 8. november.

H.H. Mourier, Brønshøj, 80 år 9. november.

Mille Larsson, Østerbakken 2, 9310 Vodskov, 70 år 10. november.

Jens Gravesen, M. Bechs Alle 84, 2650 Hvidovre (Buchenwald) 65 år 12. november.

Ragnild Nielsen, Steen Billesg. 7, 9000 Aalborg, 60 år 13. november.

Karen Christensen, Dr. Tværg. 5, 9400 Nørresundby, 75 år 13. november.

Niels P. Gaardsdal, Tranegårdsvej 67, 2900 Hellerup (Buchenwald) 60 år 13. november.

J. Hoffmann, Immerkær 12, 2650 Hvidovre (Buchenwald) 70 år 16. november.

Johs. Løndorf, Hesseløg. 31, 3., 2100 Kbh. Ø (Buchenwald) 90 år 17. november.

Rich. Lund (Victor), Mylius Erichsensvej 38, 9000 Aalborg, 75 år 19. november.

Erling Honoré, Neppensvej 18, Bangsbostrand, 9900 Frederikshavn, 65 år 19. november.

Grete Mide Kristensen, Ejboparken 11, 4000 Roskilde (Ravensbrück) 65 år 19. november.

Jørgen Søvang Pedersen, Søndervangsvej 72, 2600 Glostrup (Neuengamme 51.467) 21. november.

Gunnar Jagd, Artillerivej 46, 1., 2300 Kbh. S (Buchenwald) 70 år 21. november.

Carl Norby, Brønshøj, 70 år 22. november.

Karen S. Petersen, Gunderod, 70 år 22. november.

Sv. Aa. Christensen, Pontoppidansvej 31, 1., 3000 Helsingør (Buchenwald) 65 år 22. november.

Carl Henry Møller, langtidsillegal, 80 år 23. november.

Peter Møller Madsen, Vesterbrog. 118 B, 2., 1620 Kbh. V (Hannover-Stöcken

54.577) formand for Hannover-Stöcken-gruppen, 60 år 24. november.

Børge Lorentzen, Elmeg. 24, 4., 2200 Kbh. N (Stutthof 25.756) 75 år 24. november.

Anne-Lise Nielsen, Hadsundvej 1, 9000 Aalborg, 60 år 25. november.

Robert Fogh Thomsen, Østre Alle 46, 9000 Aalborg, 60 år 25. november.

N. Bloch Hansen, Åsumvej 118 B, 5240 Odense NØ (Sachsenhausen 74.300) 70 år 26. november.

Hans Hasling, Frugthaven 39, 2500 Valby (Buchenwald) 60 år 27. november.

Evald Villy Poulsen, Åstrupgårdsvej 16, 2650 Hvidovre (Neuengamme) 65 år 29. november.

Einar Sørensen, Hollerup Allé 36, Esbjerg, fyldte 65 år den 9. august.

De største og mest kendte flygtningetransporter er knyttet til oktoberdagene 1943, da forfølgelsen af danske jøder satte ind. Men den illegale trafik over Øresund blev ved og efterhånden under så faste former, at man næsten kunne tale om illegale rederier. Det var en farlig opgave og gav da også mange dramatiske begivenheder og kostede mange ofre. En af disse begivenheder fandt sted 3. februar 1944 ved 18-tiden på Christianshavn.

Asiatisk Plads, hvor nu udenrigsministeriets nye bygning findes, var et af centrene for transporten fra København. En af de dygtigste »redere« var »Tom«, d.v.s. grosserer Robert Jensen, der selv faldt som offer for en tysk razzia. I Sverige var det journalisterne Ebbe Munck og Leif Hendil, der var hovedmændene.

Ved angivere havde Gestapo fået nys om, at der den 3. februar skulle foregå en større transport fra Asiatisk Plads. Tyskerne havde derfor i hemmelighed anbragt store styrker i hele området, og det kom til et voldsomt skyderi, hvorunder to danske dræbtes, og flere blev alvorligt sårede. Aktionen medførte en række anholdelser, bl.a. af sygeplejersker fra de hospitaler, hvor flygtningene havde været holdt skjult. Der blev ligeledes anholdt nogle implicerede danske toldfunktionærer.

Den tyske aktion på Asiatisk Plads var beordret af selveste general Pancke, og foruden de tyske Gestapofolk deltog tre danske stikkere. Straks da de danske modstandsfolk ankom med første gruppe af flygtninge, blev de beskudt. Det medførte imidlertid, at nogle af modstandsfolkene og så vidt vides alle flygtninge slap bort, om end enkelte af dem blev såret under skyderiet.

De to dræbte

De to dræbte var den 30-årige cand.polit. Frits Blichfeldt-Møller og politibetjent Hans Jørgen Christiansen. Der blev for adskillige år siden opsat en mindeplade på stedet, hvor de to frihedskæmpere blev dræbt, men pladen blev beskadiget og nedtaget under byggearbejdet på udenrigsministeriets nye bygning. På initiativ af Frihedskampens Veteraner er der i september opsat to mindetavler på stedet med de to frihedskæmperes navne og data.

De nye tavler blev afsløret ved en højtidelighed, hvor udenrigsminister Kjeld Olesen talte. Ved en sammenkomst i udenrigsministeriet samledes en kreds af danske modstandsfolk, først og frem-

Et af flygtningetransporternes dramaer

Begivenhederne på Asiatisk Plads

Kanalerne i Københavns havn blev ofte benyttet som udskibningssted for de illegale transportere til Sverige. Her ses et af de illegale fiskerskibe, fotograferet i 1944 i en kanal ved Asiatisk Plads.

mest fra den illegale transportorganisation, hvor Kjeld Olesen fik overrakt F.V.s æresplakette af formanden Svenn Seehusen. Her talte også journalist Hans Edvard Teglers, hvis lille bog om begivenhederne på Asiatisk Plads, trykt på engelsk, blev præsenteret.

For Frits Blichfeldt-Møller er der for flere år siden opstillet en mindesten i hans fødeby Hadsten.

Skæbnen indhentede for øvrigt de tre danske nazi-håndlangere, der deltog i aktionen mod flygtningetransporten, idet de to blev likvideret af modstandsbevægelsen inden kapitulationen, medens den tredje, terroristen Ib Nedermark Hansen blev pågrebet efter kapitulationen.

-t

29. august i Roskilde

Bernadottegårdens 5 års fødselsdag den 29. august blev både en minde- og en festdag, og det skyldes ikke mindst de mange gæster, hjemmets egne beboere og det gode vejr.

Mange havde betænkt hjemmet med gaver, bl.a. beboerne, organisationen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, fangesammenslutningen og private, som føler et tilknytningsforhold til hjemmet og det, som det står for, og formanden for hjemmets bestyrelse E. Jacob Jensen og hans medarbejdere i bestyrelsen havde travlt med at tage mod gaver og blomster, medens Danmarks-garden med deres musik satte stemningen endnu nogle takter op.

Et af de festlige indslag den 29. august, var afsløringen af mindestenen for Folke Bernadotte. Stenen står ved siden af den eg, der blev plantet, da komiteen havde fået løfte om grunden i Roskilde.

Blandt gaverne var der et relief til opsætning på facaden overrakt af E. Beermann, der er formand for Dachau-klubben.

□ Fødselsdagen havde to højdepunkter: Afsløringen af en mindesten for Folke Bernadotte, og den blev afsløret af formanden E. Jacob Jensen, der talte varmt om den uselviske Folke Bernadotte, som faldt for morderhånd.

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme havde besluttet at tildele Bernadottegården deres æresstatuette,

en afstøbning af en træfigur skåret af en dansk fange i Neuengamme 1944 og smuglet hjem til Danmark.

Formanden for kz-fangerne fra Neuengamme, Holger Grome, der var mødt op med sin bestyrelse, overrakte statuetten og sagde bl.a.:

- Bernadottegården i Roskilde omfattes af os tidligere fanger som et lysende eksempel på en institution, der fuldt lever op til sit navn - opkaldt efter vor redningsmand greve Folke Bernadotte af Wisborg (1895-1948) i hans ånd for pleje af vore kammerater fra kampen for Danmarks frihed i årene 1940-45.

Gæsterne fandt sig godt til rette på den meget skønt beliggende Bernadottegård, og vi bemærkede bl.a., at det sociale udvalgs formand Kirsten Felt tilbragte det meste af dagen på hjemmet.

Bernadottegården var desuden vært ved en middag for husets beboere, personale, bestyrelse samt særlige indbudte gæster. Kl. 19.30 opførtes en revy, lavet af husets personale, og efter dette blev der serveret kaffe i blok 1, 2 og 3. Efter kaffen var blok 4 rammen om en fest, hvor alle var velkomne.

Eigild Groot

Vognmand

Messingvej 4

8900 Randers

Telefon 06 - 42 48 36

En stor avis FOR HELE DANMARK
MORGENAVISEN
Jyllands-Posten

DAGBOGEN

NOVEMBER

Ved Knud Malthe Poulsen

Søndag 1.

1941: Tysk erklæring om, at USA har angrebet til søs. 1943: Fra tysk side meddeles, at der de sidste dage er fundet bomber henlagt forskellige steder i Nakskov, uden at de er eksploderet. Den tyske værnemagt meddeler, at fuldbyrdet sabotagehandlinger kan medføre undtagelsestilstand i byen

Mandag 2.

1940: Præsident İönü erklærer, at Tyrkiet bevarer neutraliteter og alliancen med England. 1943: Som følge af forsinkelser er der ikke forbindelser til København udover Horsens.

Tirsdag 3.

1943: Om bord på storebæltsfærgen »Sjælland« indtræffer en eksplosion af en tidsindstillet bombe kl. 14.30 i en salon under dækket, medens færgen er på vej til Korsør. 1943: Dagangreb på Wilhelmshafen. Natangreb på Köln, Düsseldorf og Ipswich.

Onsdag 4.

1942: Montgomery bryder med 8. armé El Alamein-stillingen. 1943: Der er luftalarm i flere danske byer. I hovedstaden er der luftalarm kl. 19.27-20.27.

Torsdag 5.

1942: Ministerialdirektør dr. Werner Best udnævnes til det tyske riges befuldmægtigede i Danmark og overtager sine tjenesteforretninger.

Fredag 6.

1943: Tyskerne rømmer Kiev. 1943: En tysk feltkrigsret har idømt to danske arbejdere livsvarigt tugthus og en række andre arbejdere, samt nogle lærlinge langvarige tugthusstraffe for gennem længere tid i samarbejde gennemført bistand til fjenden.

Lørdag 7.

1942: I tyske blade skildres vældige tyske befæstningsanlæg til sikring mod engelsk invasion i Europa, som bl.a. er anlagt langs Jyllands vestkyst.

Søndag 8.

1942: Amerikansk invasion i Marokko og Algier under Eisenhower. Petain protesterer. Hitler-tale i München. 8. armé i Mersa Matruh. Angreb på Helsingfors.

Mandag 9.

1942: Algier kapitulerer. Brud mellem Vichy og USA. Darlan og Giraud i Algier. Laval og Ciano hos Hitler i München. 1943: En radiofabrik i Gentofte sprænges i luften af sabotører.

Tirsdag 10.

1942: Petain selv øverstkommanderende efter Darlan. 1944: I Vestergade og Kongensgade i Odense ødelægges flere butikker ved 6-7 eksplosioner.

Onsdag 11.

1942: Aceindmarch i Vichy, Frankrig. Petain protesterer. Kampen i Marokko-Algier ophører efter opråb fra Darlan. Tyske tropper sendes til Tunis. Churchill advarer Italien. 1944: Dansk Røde Kors meddeler, at alle henvendelser om besøgstilladelse i Vestre Fængsels tyske politiafdeling skal rettes til Dansk Røde Kors.

Torsdag 12.

1942: Italienerne på Corsica. Toulon fransk »reservat«. 1944: Gennem Ritzau offentliggøres en artikel, hvori det på grundlag af Haag-overenskomsten påvises, at den tyske folkestorm ikke kan stilles på linje med partisaner og sabotører. De danske sabotører, der ynder at betegne sig som frihedskæmpere, kan ikke bekæmpes militært, men kun politimæssigt, og i disse forhold vil intet ændres, selv om det f.eks. skulle komme til formel krigstilstand mellem Danmark og Tyskland.

Fredag 13.

1944: Revolverbevæbnede mænd ødelægger folkeregistrene i Horsens og Rødovre.

Lørdag 14.

1941: »Ark Royal« torpederet ved Gibraltar. 1944: I Esbjerg i Kongensgade ødelægges tre ejendomme ved voldsomme bombeeksplosioner, hvorved bl.a. »Esbjergbladets« kontor ødelægges. To mennesker såres dødeligt.

Søndag 15.

1944: I Esbjerg iværksættes en 24 timers strejke som protest mod bombeeksplosionerne. Kun de offentlige værker og jernbanetrafikken holdes i gang.

Mandag 16.

1944: Folkeregisteret i Silkeborg er blevet røvet af revolverbevæbnede mænd.

Tirsdag 17.

1942: Darlan Højkommissær. Mobilisering i Spanien. 1944: I København ødelægges attentatmænd kartoteket over L.B. pligtige. En række butikker i Viborg hovedgade ødelægges lidt over midnat ved bombeeksplosioner. Vejle andelssvineslagteri og en monteringshal i Vejle samt en bagerforretning i Silkeborg lider betydelig skade ved bombeeksplosioner. Ritmester J.E. Stahr, der er ledende medlem af Schalburgkorpset, bliver dræbt med revolverskud på en sporvogn i København.

Onsdag 18.

1944: Det tyske sikkerhedspoliti har den 17. sprængt en sæbefabrik og en bolig, tilhørende fabrikant Chr. W. Hansen, Sønderstrup, i luften efter at det var konstateret, at han har opbevaret og videresendt engelsk-amerikanske våbentransporter.

Torsdag 19.

1942: Russerne indleder offensiv ved Stalingrad. 1943: Fra tysk side meddeles, at udgangsforbudet i København må opretholdes, så længe de uansvarlige elementer i ly af mørket udøver sabotagehandlinger og angreb på medlemmer af værnemagten.

Fredag 20.

1942: Churchill-tale om Libyen-offensiven. Weygang afskediges som chef i Nordafrika.

Lørdag 21.

1944: Fra tysk militær side advares der mod at udsprede rygter om sædelighedsforbrydelser, begået af tyske soldater. Der nævnes visse eksempler fra Helsingør, og det fremhæves, at rygtesmedene vil blive straffet.

Søndag 22.

1941: Talrige miner og vraggods driver ind på Vestkysten. Der sker skade ved mineeksplosioner. Det tidligere danske skib »Allsund«, der er overtaget af amerikanerne, er krigsforlist. 1943: Fra tysk side meddeles, at en tysk krigsret har dømt løsarbejder Sv.Ed. Rasmussen til døden for gentagne sprængstofattentater. Endvidere er bager M. Jeppesen dømt til døden for overfald på en tysk soldat i Randers. Dødsdommene er fuldbyrdet. Spørgsmålet om benådning bortfaldt, fordi sabotagehandlingerne mod værnemagten og dennes ejendom i den sidste tid er taget således til, at mildhed ikke mere er på sin plads, men at forbyddelser af denne art nu straffes med de hårdeste straffe.

Mandag 23.

1943: Kraftigt natangreb på Berlin. 1944: Københavns kommunes folkeregister og Frederiksbergs kommunes folkeregister bliver kl. 5 morgen delvis ødelagt af revolverbevæbnede mænd. Hvidovre folkeregister ødelægges helt.

Tirsdag 24.

1940: Slovakiet slutter sig til tremagtspagten. 1944: Randers folkeregister bliver røvet og ført bort på en lastbil af revolverbevæbnede mænd.

Onsdag 25.

1942: Slag i Donbuen. Evakueringer i Italien. 1943: Natangreb på Frankfurt og Dover. 1943: 31 danske statsborgere, heraf 4 kvinder, er ført til koncentrationslejre i Tyskland »dels på grund af vedvarende illegal kommunistisk virksomhed, dels på grund af fjendtlige handlinger overfor besættelsesmagten«.

Torsdag 26.

1943: To medlemmer af Schalburg-korpset,

der den 24. kl. 22 har skudt på dansk politi, er blevet idømt strenge fængselsstraffe og udstødt af korpset.

Fredag 27.

1942: Aksen besætter Toulon, flåden sænkes af besætningerne. Hitler beordrer i brev til Petain den franske hær afvæbnet.

Lørdag 28.

1940: Finlands præsident Kallio træder tilbage. 1941: Gondar, Italiens sidste stilling i Abessinien, faldet. 1943: Tyskerne erobrer øen Santorin. 1944: Folkeregistrene i Ka-

lundborg og Nykøbing S. fjernes af ukendte gerningsmænd.

Søndag 29.

1944: Pressekontoret hos den højere SS og politifører i Danmark meddeler, at villaen Vamdrupvej 40 i København er sprængt i luften, fordi den af illegale kredse blev benyttet til opbevaring af sprængstoffer og tillige som fængsel for to personer, som holdtes fangne, og som ifølge et brev fra folketingsmand Arne Sørensen ad illegal vej skulle sendes til Sverige for at blive sat i svensk statsfængsel. De

to fanger blev befriet.

Mandag 30.

1943: Russerne rømmer Korosten. Churchill, Roosevelt og Chiang Kai-Shek har afsluttet konference i Cairo. 1944: Overborgmester i København, Viggo Christensen, udtaler, at landets regering og rigsdag i over et år har været ude af funktion, og forholdene har beredt stigende vanskeligheder. Usikkerheden er tiltaget i alle forhold, og mord, drab, voldshandlinger, røveri og ran er blevet daglige begivenheder i en fredelig befolkning.

KAMMERATERNE FORTÆLLER

Toget forulykkede ved Hobro

Jeg var blevet forflyttet til Aalborg, hvor jeg fik dæknavnet Åbo, midt i januar 1945, idet Gestapo havde været hård mod byledelsen, der havde måttet gå under jorden.

Efter nogen tids forløb fik jeg via en kontaktmand truffet den aftale, at min kone skulle besøge mig i februar.

Efter en møjsommelig rejse nåede hun i øvrigt uden særlig fare så langt som til Hobro, og jeg vidste, med hvilket tog hun ville ankomme. Jeg gik derfor på perronen på Aalborg jernbanestation fra lidt før ankomsttiden og derefter i timevis for at vente på toget. Klokken var vel omkring midnat, da det i højttaleren lød, at toget, der skulle ankomme kl. XX, var forulykket nord for Hobro.

Det var et hårdt slag, for ingen vidste, hvornår vi kunne få noget at høre om toget eller om, hvori ulykken bestod.

□ Sammen med en mand, der ligeledes gik og ventede, fik jeg overtalt en taxa til at køre til ulykkesstedet. Her herskede en del forvirring, selv om Falck og Civilforsvaret efterhånden havde fået tilvejebragt nogen form for orden. Min kone var ikke der på stedet, hvorefter vi fulgtes til Hobro, hvor jeg eftersøgte Erna i ventesalen, hvor der var fuldt af chokerede mennesker. Hun var ikke til at finde, og i min nød dristede jeg mig til at råbe hendes navn, men der kom ingen reaktion.

Derefter til en samlingsplads for de dræbte - hvor husker jeg ikke, og her traf jeg læge Mogens Langballe fra Toldstrups hovedkvarter. Han kunne sige, at hun i hvert fald ikke var indbragt som dræbt, men i øvrigt vidste han ikke noget.

Tilbage til ulykkesstedet, hvor en leder fra Civilforsvaret efter beskrivelsen kunne sige, at han var sikker på, at hun var uskadt og var kørt med en ambulance til Aalborg.

Vi kørte derefter sporenstregts til Aalborg, hvor min ledsager fik en lykkelig besked om den, han skulle hente, og hvor min kone og jeg faldt om halsen på hinanden i stationens ventesal.

Min kone var i vognen umiddelbart efter den, som blev sprængt, og hun kom til at holde lige ud for det sted, hvor de lemlæstede mennesker, der var kastet ud af toget, lå og vred sig og kaldte på hjælp. Det tog meget lang tid, før Erna kunne ryste synet af ofrene af sig og ikke mindst de fortvivlede råb om hjælp, og jeg har ikke endnu kunnet få hende til at beskrive den grumme oplevelse i enkeltheder, da hun er bange for, at de gamle mindelser igen skal dukke op. Måske kommer hun engang så vidt, at hun kan tåle at skrive om det i KON-TAKT.

For mig var det en sort nat, indtil alt klarede sig, og der er ikke tvivl om, at den har været medvirkende til, at mit nervesystem ikke helt er, som det engang var.

Med venlig hilsen
Åbo

MIN FAR

Statsskovrider Lorenzens datter fortæller om sin uforfærdede far.

Far var direktør for Statsskovbruget, og var temmelig godt »med« under krigen, idet han jo var et af de få mennesker, der frit kunne færdes i bil. Den hed for øvrigt »Skovvognen« og var fantastisk flot med grønne kroner og do i guld, »Det danske Statsskovvæsen« malet på dørene. Presenning på taget med påmalet Dannebrog, hvorunder det sædvanlige generatorbrænde m.m. lå. Og så havde den det raffinement, at den kunne køre på benzin også, hvis man havde særlig travlt...

Fars færden var jo tilsyn med skovene i hele landet, men der var tit »last« med - også levende, en del mennesker blev ganske enkelt gemt ude omkring i vore skove på forskellig vis, som skovarbedere, skovfogedelever/assistenter osv.

Far gik altid i fuld uniform for at »imponere rakked«... men desværre er jo Statsskovvæsenets uniformer ret tæt på »den grimme grønne farve«, vi alle husker så vel.

Flere af vore pæne og rare skovridere oplevede at blive spyttet på, og kaldt »nazisvin« af denne grund. Men far lavede en opfindelse, nemlig at gå med hvid sommerjakke med de rigtige knapper og epauletter, og ligeså hvid puld på kasketten. Han så fantastisk flot ud, og virkede imponerende på enhver tysker, høj eller lav!

Han havde selvfølgelig en chauffør for at holde pragten ren, ikke at forglemme de hvide handsker! »Chaufføren« var ellers noget helt andet... Ydermere blev fars schäferhund placeret bagi sammen med den fine skovdirektør. Han sad selvfølgelig selv bagi, og så drog man ud i landet på korte og lange ture, og med blandingen af virkelig skovdrift og alt det andet.

For øvrigt lykkedes det far og hans strålende hjælpere skovridere m.fl. at hindre tyskerne i at lægge alle vore skove ned. De ville jo bygge befæstningsværker og bortføre det og meget andet. Der blev lavet »sneglemanøvrer«, lange udhalende møder, og man brugte måneder på at diskutere, om træmassen skulle måles uden på eller inden for bar-ken...

En lille morsom ting var, at en lidt ældre herre ved vores kære gamle konge Christian 10.'s hof en dag telefonerede til far og sagde, at nu var kronerne på bilen større end kongehusets. Hertil sagde far (som ellers aldrig bandede): »Det er sgu også meningen!«

Der har været talt og skrevet en del om Frøslevlejren i den senere tid, men der er nok ikke ret mange, der ved hvordan den blev til:

Den blev oprettet i statsskovenes Frøslev Plantage i Sønderjylland. Der var delte meninger, men vi blev et knebent flertal, der blandt andre talte direktør i udenrigsministeriet, Svenningsen.

Vi mente, at en fangelejr på dansk grund kunne forventes at blive ialt fald lidt mildere end de tyske, og tyskerne lovede, at fanger i Frøslevlejren ikke ville blive ført sydpå, men de brød selvfølgelig løftet. Alligevel blev lejren et relativt gode bl.a. uden sult.

Far talte ikke meget om sine gode gerninger, han tav, men dette lille stykke om Frøslev lå imellem noget af det aller- sidste, han har siddet og skrevet om krigen sidste vinter, da han var 94, og da jeg fandt det, syntes jeg, det skulle med.

For øvrigt ligger og lå Horserød også på statsskovvæsenets grund. Far forlangte at komme på inspektion på et tidligt tidspunkt deroppe under krigen, da der var modstandsfolk som fanger. Han kørte med brask og bram ind i lejren og op foran tyskerne, som bukkede og kravlede for »Den danske Herman Göring«, som far sagde. Göring havde jo det tyske forstvæsen under sig. Far benyttede lejligheden til at aflevere forskellige tobaksvarer og bøger til nogle af fangerne, og de fik det...

Far virkede blid, men det skulle ikke forveksles med, at han ikke kunne »skru sig op« overfor de uhyrer, når han kunne bruge det. Det reddede mang en situation dengang, og det gav ham en støtte gennem hele livet.

Anne Madelung Sanders,
født Lorenzen.

»Carl Skomar«

Efter et par dages ophold i Neuengamme var jeg blandt de 70 danske, der blev iklædt de sribede fangedragter og sendt på transport til vor første udekommando, og for nogle af vore kammerater blev det desværre også den sidste.

Ledsaget af SS-politisolddater marcherede vi ud ad landevejen mod ukendt mål, for der var jo ingen, der fortalte os, hvor vi skulle hen. Efter at vi havde gået en times tid, ankom vi til en bådeplads ved Elben og blev losset om bord i en båd, der var påmalet »Blohm und Voss«.

Vi havde hørt om dette værft i Hamborg og frygtede, vi skulle sendes dertil eventuelt på oprydningsarbejde efter de mange luftangreb, som dette værft var udsat for. Under sejladsen opdagede vi den gamle by Lauenburg og var så klar over, at det gik i den anden retning. Man anvendte blot en »Blohm und Voss«-slæbebåd til vor transport.

SS-politisolddaterne var naturligvis køligt reserverede overfor os, dog havde jeg bemærket, at een af dem ligesom gerne ville i kontakt, og mens jeg stod ved rælingen og skuede ind over land, kom han hen til mig og spurgte, om jeg kendte en dansk fodboldspiller ved navn »Carl Schuhmacher«. Nu var fodbold på det tidspunkt ikke lige det, jeg interesserede mig allermest for, men for at virke interesseret og holde snakken i gang svarede jeg ja.

SSeren fortalte mig da, at han var fra Wien, og at han havde spillet i Wienerstorklubben »Admira«, og at han havde spillet for denne klub i Københavns Idrætspark. Under opholdet havde han boet hos den kendte B 93 landsholdsspiller Carl Skomager. »Admira«

var før krigen et meget kendt europæisk storhold og havde også flere gange gæstet Aalborg stadion.

□ Vort bestemmelsessted viste sig at være udekommandoen »Alt Garge«, der blev opløst den 20. februar 1945, og vi blev ført tilbage til Neuengamme. Under mit ophold i bunkerens her, hvor vi var beskæftiget med at flette camouflageflagenet til kanonstillinger, blev jeg en dag udtaget til pakkeholdet. Vort arbejde bestod i at aflæsse pakker fra Røde Kors-bilerne, når de ankom og fordele dem til de danske og norske fanger i de forskellige blokke.

Jeg fik mit eget tøj udleveret og kom til at høre til de »prominente«. Det var under uddelingen en sand fornøjelse at afvise vore tidligere Kapo-plageånder, når de i deres naivitet troede, at de kunne heste fordel af deres bekendtskab med os.

Vi oplevede, at de skandinaviske fanger fra lejre og tugthuse blev samlet i Neuengamme. Mange af dem var meget medtaget og blev indlagt i en særlig sygebarak, hvor vi også kom under uddelingen af pakker. En dag var der en af dem, der kaldte mig hen til sin seng, og så han var meget syg af opholdet i tysk tugthus. Han bad mig om at skaffe en dansk avis, da han så inderligt gerne ville læse noget om fodbold. Det forholdt sig nemlig sådan, at vi gennem Røde Kors chaufføren fik smuglet danske aviser ind i lejren. Jeg lovede ham dette. Fangen var Carl Skoma'r.

Jeg har tit tænkt på, hvorledes reaktionen egentlig ville have været, dersom det var SS-politisolddaten - den tidligere »Admira«-spiller, der var mødtes med Carl på en båd på Elben under disse forhold.

Han blev efter besættelsen ansat som træner i JBU og kom Jylland rundt til klubber for at instruere deres spillere. Herunder kom han også til Hadsund, og før han indledte træningen, bad han spillerne om at sætte sig i en rundskreds på grønsværet og trække støvler og strømper af. Det viste sig da, at flere af spillerne led af sygdommen »Ganimosi«, hvilket vil sige, at fødderne havde en mørkbrunlig farve, så det så ud som om, de havde gået barfodet i en mose. Carl bad dem da om at gå ind og vaske deres fødder, samtidig blev de ledsaget af en reprimande om, at for en idrætssudøver gjaldt »en sund sjæl i et sundt legeme«. En betingelse var at være ren.

Robert Dahl

Erstatnings- lovens historie og tal VII

Frihedsfonden fortsætter

I årene forud for 1970 rejste der sig røster om at lade Frihedsfonden fortsætte også efter 25-års dagen i 1970. Spørgsmålet blev bl.a. behandlet på fondens bestyrelsesmøde i maj 1967.

Her afgav overlæge Paul Thygesen en omfattende redegørelse for arbejdet med undersøgelsen af de tidligere fanger og modstandsfolk. Vi gengiver her et resumé af redegørelsen:

A. 572 ikke-udvalgte deporterede modstandsfolk er undersøgt i 1947-48 (25 pct. af dem overlevede et vægttab på over 35 pct.).

B. 710 ikke-udvalgte politifolk er undersøgt i 1948 (10 pct. af dem havde haft et vægttab på over 35 pct.).

C. 321 mere eller mindre socialt invalide-rede deporterede modstandsfolk er undersøgt og fulgt gennem årene 1950-67 (73 pct. af dem med et vægttab på over 35 pct.).

D. 52 deporterede modstandsfolk er undersøgt i 1964, fordi de trods store vægttab under deportationen ikke havde søgt hjælp.

13 pct. af de deporterede modstandsfolk døde under eller kort efter KZ-opholdet, men dødeligheden i lejrene varierede fra 3-4 pct. til 40-50 pct. i løbet af et halvt års deportation.

25 pct. af de overlevende havde overlevet vægttab på over 35 pct., dvs. en vægtreduktion ned til omkring 40 kg, og blev således befriet i sultsygdommens slutstadium. Ca. 14 pct. kunne karakteriseres som »muselmænd«.

Ved undersøgelsen i 1947-48 (gruppe A) var kun 30 pct. erhvervsmæssigt gentilpasset. Andre 30 pct. havde været uarbejdsdygtige i over et halvt år, men kun et mindretal havde endnu søgt erstatning.

Af gruppe B havde 47 pct. opnået en invaliditetsansættelse i henhold til erstatningsloven (ifl. Rigspolitiets personaleregistratur).

Gruppe C omfatter kun dem, der af direktoratet eller Frihedsfonden har været henvist til undersøgelse hos en af overlægerne Hermann eller Thygesen på grund af social invaliditet, forårsaget af et KZ-syndrom, der betegner en irreparabel fysisk og psykisk helbredsvækkelse, der i sine virkninger er fremadskridende. Flere af dem er undersøgt flere gange, og der er derved konstateret en fremadskridende helbredsforringelse, der har medført en stadig forhøjelse af invaliditetsgraden. Halvdelen havde søgt at råde bod på invaliditeten ved at søge lettere erhvervsfor-

mer med nedsat indtjening til følge.

Det fremgår af undersøgelserne, at deportationens varige eftervirkninger fortrinsvis har ramt dem, der var relativt gamle ved deportationen (d.v.s. over 55 år i 1967), og dem, der var langvarigt deporterede.

□ Selv om KZ-syndromet tegner både en psykisk og fysisk molest, viser det sig, at de ufaglærte arbejdere, henvist til relativt hårdt, ukvalificeret akkordarbejde, er den kategori, som dårligst kompenserer helbredsvækkelsen. Men det må pointeres, at organisk hjerne-molest også indgår i KZ-syndromet, en hjerneatrofi (svind af hjernevæv) påvist ved hjernepustninger ved mange, og en intellektuel reduktion ud over den »normale aldersbundne«, verificeret ved psykologisk testning hos en serie undersøgte.

Gruppe D - kontrolgruppen - omfattede tidligere fanger fra Stutthof, Porta og Versen, og som ikke havde søgt erstatning.

Det viste sig, at for 15 af de 42 (19 pct.) kunne Frihedsfonden rejse erstatningssag. De pågældende opnåede invaliditetsansættelser fra 25 pct. op til 100 pct. De havde ikke selv søgt hjælp, men havde hutlet sig igennem med en ringe indtjening.

I øvrigt adskilte denne gruppe sig ved at bestå af yngre personer og personer i såkaldt »højere« og mere trygge erhverv. Kun 12 (23 pct.) af disse yngre i gruppe D frembød intet egentligt, subsidiært et kun symptomfattigt KZ-syndrom.

Den sidste halvdel havde trods et KZ-syndrom holdt sig arbejdsdygtig i kraft af ung alder og gunstig erhvervsplacering, men i reglen kun under afsavn og på bekostning af livs-udfoldelse i øvrigt.

Specielt denne sidste undersøgelsesrække må tages til indtægt for, at et KZ-syndrom er i hvert tilfælde latent til stede hos mange, formentlig hos de fleste KZ-fanger.

Om erstatningsloven

Loven er administreret med udpræget good-will. Men man måtte være betænkelig ved, at de alt i alt acceptable afgørelser berodde på et samarbejde mellem få personer i direktoratet og Frihedsfonden samt et par læger med særlig viden på feltet. Sager, der passerede ad andre kanaler, risikerede ringere afgørelser.

Paul Thygesen sluttede med at opfordre Frihedsfonden til på grundlag af de foreliggende undersøgelser at foreslå en ændring af loven, og udtrykte samtidig glæde over planen om at lade fonden fortsætte. Erfaringen havde vist, at de pågældende fortsat har behov for et sted, som de føler som »deres eget«, og han fandt det vigtigt, at det ikke blev »ofrene selv«, som skulle føre deres sager. Det kunne skabe en uheldig atmosfære af »martyrium«, og det var det værste, der kunne ske.

I fortsættelse af den her refererede undersøgelse bragte »Medicinsk årbog XI - 1968« en artikel af Paul Thygesen om KZ-syndromet. Og i marts 1970 bragte det engelsksprogede »Danish Medical Bulletin« en rapport fra overlægerne Paul Thygesen og Knud Hermann samt psykologen Rolf Willanger om erfaringerne fra 23 års undersøgelser af danske KZ-fanger.

AKTIVITET I FORENINGERNE

Foreningerne var også stadig aktive, måske ikke mindst under indtryk af 25-års dagen for befrielsen i foråret 1970.

Under en debat i folketinget netop i foråret 1970 afviste socialministeren forslag til visse ændringer i erstatningsloven med henvisning til, at organisationerne havde bebudet en samlet gennemgang af problemerne. Og ministeren lovede at se med velvilje på de forslag, der måtte komme.

Disse udtalelser var naturligvis medvirkende til, at der kom gang i foreningernes arbejde. Der var nedsat et særligt fællesudvalg bestående af Jørgen Barfod (Fangesammen-slutningen), Svenn Seehusen (Frihedskampens Veteraner) og Alfred Senn (Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen) samt som særlig sagkyndige rådgivere kontorcheferne Børge Rønlev, Ulykkeforsikringen, og Thorkild Dige, Frihedsfonden.

Udvalget var meget flittigt og arbejdede grundigt. På forholdsvis kort tid holdt udvalget ikke mindre end 15 møder, der resulterede i en omfattende beretning og indstilling til organisationerne. Beretningen indeholdt en generel gennemgang af den bestående lovgivning på området og skitseforslag til de ændringer udvalget kunne pege på.

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

Beregningsgrundlaget

I foråret 1970 var man i debatten i folketinget bl.a. inde på spørgsmålet om beregningsgrundlaget, d.v.s. den årsløn, der er grundlag for beregningen af erstatningerne (renterne). Det nedsatte folketingsudvalg sagde herom: »Udvalget har overvejet, om der er anledning til at ændre beregningsgrundlaget efter lovens paragraf 31, men har ikke fundet tilstrækkelig begrundelse herfor, idet man dog henleder opmærksomheden på det ønskelige i, at prg. 31 administreres med særligt hensyn til den indtægt, som den pågældende - alle forhold taget i betragtning - ville have haft udsigt til at opnå, snarere end til den faktiske indtægt for skadens indtræden.«

Og udvalgets formand, Per Federspiel, udtalte den 17. marts 1970 i folketinget bl.a.:

»Derimod har vi i udvalget været opmærksom på, at der kunne være anledning til en vis kritik af administrationen af erstatningslovens prg. 31, for så vidt angår beregningsgrundlaget for erstatningerne. Det er et udpræget administrativt og skønsmæssigt forhold, der her er tale om, og vi har henledt administrationens opmærksomhed på, at prg. 31 bør administreres på en sådan måde, at man ikke umiddelbart går ud fra den indtjening, som de pågældende havde umiddelbart før skadens indtræden, men tager hensyn til den indtægt, som de - alle forhold taget i betragtning, deres sociale stilling o.s.v. - ville have haft udsigt til at opnå, og erstatningen bør fastsættes i overensstemmelse hermed.«

Fællesudvalget

I mellemtiden havde det nedsatte fællesudvalg som nævnt arbejdet grundigt. Udvalgets beretning blev drøftet på et større møde i januar 1971, hvor den fik tilslutning fra ikke mindre end 22 foreninger og grupper med udspiring i besættelsestiden og modstandskampen.

Der blev her nedsat et nyt fællesudvalg til at videreføre forhandlingerne, og dette udvalg blev siden et permanent forhandlingsorgan for den samlede fange- og modstandsbevægelse. Det nye udvalg skulle alene bestå af foreningsrepræsentanter, idet Rønlev og Dige fandt, at det nu måtte være organisationerne, der tog stilling til og førte forhandlingerne.

De oprindelige repræsentanter Jørgen Barfod, Svann Seehusen og Alfred Senn fortsatte i udvalget, der yderligere blev suppleret med Einar Bertelsen, Stutthofforeningen, L.G. Damgaard, Neuengammeforeningen og Sv. Julsgaard Larsen, Buchenwaldforeningen.

Det færdige forslag til lovændringer blev overrakt socialminister Nathalie Lind den 5. februar 1971. Da der samme år kom valg og regeringsskifte, blev forslaget i oktober 1971 tilsendt folketingets medlemmer og samtidig overrakt den nye socialminister Eva Gredal.

Beviser for udryddelsen

af sigøjnere fundet

Forbundet af tyske Sinti (sigøjnere) har længe anklaget to af nazisternes racehygiejnere for deltagelse i tusinder af europæiske sigøjnere udryddelse, bl.a. i Auschwitz. De vesttyske myndigheder har hidtil afvist anklagerne på grund af mangel på beviser.

Men nu har sigøjnerne fundet nogle beviser. De lå tilmed i kælderen under universitetet i Tübingen, hvor en af dem, sigøjnerne anklager, stadig virker, nemlig professor Sophie Erhardt.

Sigøjnerne var kommet under vejrbeskyttelse og besatte indgangen til arkivet. Og så lykkedes det at få myndighederne i tale. På få timer blev 20.000 sagsakter bragt frem og ført til Centralkontoret til forfølgelse af Nazi-forbrydelser.

Sigøjnernes formand, Romani Rose, udtalte til »Politiken«s korrespondent, at det er en skandale, at arkivet kunne holdes skjult netop hos professor Erhardt, der sammen med dr. A. Würth er de to hovedanklagede.

Sagen har i øvrigt medført, at der også i Karlsruhe er dukket et arkiv op med materiale om sigøjnerne.

NORDMÆND VIL HAVE NAZIPARTIER FORBUDT

Oslo 12/8: To tredjedele af den norske befolkning mener, at det vil være rigtigt at forbyde nynazistiske organisationer og partier. Spørgsmålet har aktualitet, fordi det norske politi i vinter afslørede to nynazistiske organisationer, efter at to mænd blev myrdet under en politijagt.

FLYVEBLADENE FRA BESÆTTELSEN

SAMLET I EN BOG

Seminarirektor Palle Schmidt, Esbjerg, har i en bog samlet 297 flyveblade af dem, det britiske luftvåben RAF kastede ned over Danmark under 2. verdenskrig.

I England fremstilledes der 6,5 milliarder på 29 forskellige sprog til nedkastning over Europa - 32 stk. pr. indbygger. Over Danmark blev kastet blade med titler som: »Vi vil vinde«, »Vi danske« og »Hilsen fra England«.

knud malthe poulsen

HJÆLP TIL POLEN

Fra Dansk-Polsk Selskab har vi modtaget opfordring til at støtte en indsamling til indkøb af medicin, idet der for tiden hersker alvorlig mangel på livsvigtige præparater som antibiotika, hjertemedicin m.v., ligesom der er mangel på visse nødvendige hospitalsartikler.

Som resultat af begivenhederne har det uafhængige fagforbund »Solidaritet« af regeringen fået overdraget den opgave at søge fremskaffet den manglende livsnødvendige medicin fra udlandet. Der er oprettet et centrallager, der modtager og fordeler medicinalvarerne under tilsyn af læger og farmaceuter. Efter særlig aftale er der fra dansk side etableret en nødtjeneste, således at livsvigtig medicin på kort tid kan nå frem til polske hospitaler.

Hjælpen koordineres af ASF-Dansk Folkehjælp (Arbejdersamariternes Forbund), Caritas Danmark (den katolske hjælpeorganisation) og Dansk-Polsk Selskab, hvis formand er professor Kristine Heltberg.

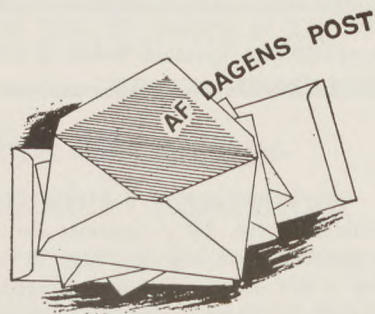
Bidrag kan indbetales under mærket »Medicin til Polen« til:

Giro 1 45 75 00, ASF-Dansk Folkehjælp, Forhåbningsalle 11, 1904 København V. eller til giro 1 43 66 00. Caritas Danmark, Sct. Pedersstræde 3, 1453 København K.

DET VAR DENGANG

I vinteren 1930-31 havde Studenterforeningen i København planlagt en udenrigspolitisk aften med det tyske nazipartis propagandachef dr. Goebbels (den senere propagandaminister) som hovedtaler. Mødet blev imidlertid aflyst, efter sigende efter en indirekte henvendelse fra det danske udenrigsministerium. Aflysningen medførte en del protester i dele af den danske presse. »Flensborg Avis« så anderledes på sagen og bragte denne spidse kommentar:

»Enfoldige sjæle er noget uforstående overfor den overlegenhed og energi, som en del af den kongerigske presse udfolder i Goebbels-sagen udfra partipolitiske synspunkter. Selvfølgelig har man ret til påtale udfra disse synspunkter over for et indgreb i mødefriheden. Men vi undrer os over, at man tilsyneladende slet ikke får øje på det, der forekommer os at være hovedsagen. Stillingen er uden tvivl alvorligere i Tyskland og Europa, end man i nogle danske kredse regner med.«

Læs også editorspalten på bladets side 2

Det sker af og til, at vi får en god foreningsmeddelelse så sent, at vi ingen mulighed har for at få den med i det kommende nummer af vort blad. Det ærgrer både arrangør og redaktion. Vi må derfor endnu en gang gøre arrangørerne opmærksom på, at vi altid på bladets side 2 fortæller, hvornår vi skal have stoffet til kommende numre.

Sådan set er det let at regne ud, for vi udkommer den 15. i de lige måneder og skal have stoffet senest den 15. i de ulige måneder.

Vi gør dog opmærksom på, at vi også kommer den 15. november. Det er det nummer, som fangeforeninger betaler ved siden af de almindelige abonnementsbetalinger.

Og allerede nu kan vi gøre opmærksom på, at julemåneden er en vanskelig måned såvel i trykkeriet som hos postvæsenet. Det vil derfor være af stor betydning, om vi allerede kunne få stoffet til decembernummeret til den 10. november.

Til trods for de forskellige konflikter på arbejdsmarkedet, lykkedes det os at få bladet ud hele tiden. To numre kom med en del forsinkelser, men bladet for august synes at være ude til omtrent normal tid.

Og mens vi snakker blad: Vi er altid interesserede i illustrationsmateriale inden for bladets stofområde. Det kan være aktuelle billeder, eller billeder fra okkupationsårene.

□ Vi har fra Ida Erbstein, Gerlevvej 15, st.tv., 2700 Brønshøj, modtaget et varmt indlæg til fordel for en videreførelse af Rekreandan. Vi henviser dog til vor artikel i vort blad for juni 1981 side 59. Vi finder, at den er fuldt dækkende.

PRÆMAL ApS

— Et spændende værksted for maling og lakering af såvel gamle som nye møbler, døre, skabslåger og alt andet inventar, som kan afmonteres.

35 års erfaring stilles uden forbindelse til Deres rådighed.

Aftal tid med vor malermester-konsulent, Ingolf Sørensen, på
(02) *94 34 16

12-13.000 skoleklasser informeret om frihedskampen

Hans S. Bruun har gennem 12 år ydet en kæmpeindsats i Frøslev.

Det hænder jævnligt, at det myldrer med skolebørn på Fredericia banegård. En sådan dag gik jeg hen og sludrede med nogle af dem, og jeg fik da at vide, at de skulle på lejrskole i Sønderjylland, nogle skulle bo på vandrerhjemmet i Haderslev, andre i Åbenrå, atter andre på Grænselhjemmet i Kollund, mens andre igen skulle syd for Flensborg til Christianslyst.

For de fleste skoleklasser har det i stigende grad gennem den sidste halve snes år været næsten en selvfølge, at de også skulle besøge Frøslev-lejren, se museet og høre Hans S. Bruun fortælle.

Nu er Hans S. Bruun der ikke mere hver dag, men det er dog stadig sådan,

at hvis man anmoder om det, kan man få ham som guide i lejren og som beretter om egne oplevelser under den tyske okkupation.

Der er således god grund til her i Pigtraad/Gestapofangen at berette om hans arbejde, og i den efterfølgende artikel fortællendes om hans engagerede og fremragende indsats.

Da han tiltrådte som tilsynsførende ved museet pr. 1. februar 1970, var der bare lidt udstilling i hovedvagtårnet, samt barakformandens stue og en fangestue med nogle senge i H 4. Det var alt. Men han var meget interesseret i at søge oparbejdet et interessant og godt besøgt museum. Han har jo været igen-

Hans S. Bruun har gennem 12 år modtaget tusinder af skoleklasser i Frøslev-lejren. Her starter han foran tårnet. Gæsterne hører derefter et foredrag af ham om oplevelser som KZ-fange. Det sker i foredragssalen. Derefter er der rundgang. Stenen med korset er rejst 15. september 1958, på deportationsdagen for den første fange-transport til Neuengamme.

nem hele møllen: Esbjerg, Kolding, Vestre, Horsørød og med blandt det første hold, der kom til Frøslev-lejren, da den blev taget i brug den 13. august 1944. Senere med første transport til Neuen-gamme, Husum, 11. Baubrigade, der jo endte i lejren Ebensee i nærheden af Wi-en, og da han også derudover var soldat den 29. august 1943 og oplevede begivenhederne derved, samt senere har været ved fængselsvæsenet i Fårhuslejren, mente han, at havde visse forudsætninger for at opbygge et seværdigt minde om en tid, hvor der ikke var den frihed, som kendes i dag!

□ Så begyndte han at fortælle og holde foredrag, og gennem mund-til-mund-metoden, mellem lærere og andre, rygtedes det, at der var ved at opstå et museum, som var værd at besøge. Hans foredrag blev kildemateriale, som han følte en vis pligt til at berette om bl.a. over for kammerater, der ikke opnåede at komme hjem!

I juni 1970 mødte kontorchef Collin og bogholder Poder fra Nationalmuseet op på inspektion for første gang, og han fik at vide, at det ikke var lovligt, at han holdt foredrag og samtidig var tilsynsførende. Den tid, han benyttede dertil, skulle han præstere overarbejde for, og det har han så gjort i alle årene siden! For det var jo især hans foredrag, man kom for at høre! Og det er på dem, han har oparbejdet museet, så det nu ved hans fratrædelse er et af de mest besøgte museer, hvad skoler angår. Det er jo også gennem skolerne, at sommerbesøget, eksempelvis ca. 17.000 i juli 1979, er lagt!

□ Samtidig skrev han til mange mange fange- og soldaterkammerater o.a. nære om at være behjælpelig med ting og sager, som han så fartede rundt for at samle til supplerer af museets samlinger, og han fik med dr.phil. Russels og kontaktudvalgets hjælp udstillingen (Den hvide Bus) indrettet. Senere kom så Gendarmstuen, Udstillingen (Region III) og stuen med førerbunkeren og katastrofen i Neustädterbugten til, samt supplerer af de øvrige samlinger. Han har tigget og kørt efter figurer og gamle montrer, maling som han ofte brugte sin sparsomme fritid til at smøre på, ja endog egne gamle fortsatsvinduer har han brugt derude, når det manglede, da der ikke var midler dertil fra Nationalmuseet.

Kontaktudvalget har dog været en god hjælp, idet man bl.a. har skaffet et beløb på 70.000 kr. til nyt tag på H.4, ligesom 1500 timers arbejde gennem amtets arbejdsløshedsudvalg m.m., så museet nu fremtræder og fortæller godt om en ond tid i Danmarks historie og er et værdigt minde om egnen og vore kammeraters tid som besættelsesmagtens fanger.

□ Han har gennem de 11½ år, han har stået for museet, modtaget mellem 12.000-13.000 skoleklasser, og oplevet utallige situationer, der var vist en enorm interesse for besættelsestidens historie, og der har altid været dødsstille i de ca. 45 min., hans foredrag i foredragssalen varer, også selvom han utallige gange har haft op til 180 personer derinde!

Bagefter har der så været spørgetid, som har været særdeles livlig ligesom ved følgende rundgang, og ved løsning af de arbejdsopgaver, der som regel skal forberedes og udføres i forbindelse med besøget, ligesom han et utal af gange er blevet takket både af lærere, skoleklasser, pensionistforeninger og andre grupper både mundtligt og pr. breve for den oplevelse, det har været for dem ved besøg. Ofte er det blevet betegnet som lejrskoleopholdets højdepunkt!! Det er som om besættelsestiden er mere nutid end for eksempel 1864, Dybbøl o.s.v., for ofte er der elever og andre, der har en far, bedstefar eller et andet familiemedlem, som har haft tilknytning til eller har været deltager i Danmarks Frihedskamp, der jo også gør emnet særdeles nærværende.

Han har foretaget utallige omvisninger uden betaling, og kun med enkelte eller små hold 10-15 personer, men hans erfaring er, at skoleklasser, ja for den sags skyld også pensionisthold og andre hold og grupper, får langt det største udbytte gennem foredrag efterfulgt af rundgang i museet.

□ Mange lærere, der er kommet jævnligt gennem årene, har også sagt, at de af og til ved diskussioner med eleverne før besøg, har måttet skære igennem og tvangsindlægge dem til foredrag, da eleverne ikke er i stand til at vurdere det på forhånd! Og han har jo bagefter mange gange oplevet, at elever er kommet ind på hans kontor og har takket for foredraget, og fortalt at det var deres bedste oplevelse! Det har også været medvirkende til, at han aldrig har sprunget over, hvor gærdet var lavest, selv om de ofte mange daglige foredrag af og til har betydet et ret stærkt pres, men han har følt, at han har haft en mission, og han håber, at mange må forstå, at den frihed, vi forsøgte at gøre noget for, er værd at bevare! For vi har jo i KZ-tiden erfaret, at den tyske folkeånd har dødningshovedet i sin hånd!

Han har også personligt oplevet at sidde ved en døende kammerat, der som mange andre i den situation var på rejse hjem, som noget af det sidste udtrykte: Husk nu! Husk nu! Når I kommer hjem at fortælle om, hvordan de behandlede os!!

F-k

Inde i salen lytter man, børn og lærere. Hans S. Bruun starter gerne med at tænde tre lys, et hvidt, et blåt og et rødt. Så er der lagt op til et handlingsmættet foredrag. Bag Bruun ses planen over lejren.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Fra bestyrelsesmødet i september

Formanden, Oskar Verner, bød velkommen efter sommerferien, og Solveig Skjøtt takkede for hilsener under hendes lange sygdomsperiode. Det vedtoges at sende hilsen til sekretæren, Poul Nielsen, der for tiden er på sygehus. Til at overtage Poul Nielsens arbejde med bladets abonnements ekspedition var der enighed om at foreslå Helge Brinch overfor det fælles bladudvalg.

Det oplystes, at der nu foreligger et endeligt udkast til planerne om anlægget ved Heligåndskirken. KZ-monumentet vil i den forbindelse blive flyttet og få en bedre placering ved den nye hovedindgang. Der skal nu skaffes midler til opsætning af en orienteringstavle om monumentets formål. Tavlens tekst vil blive affattet på flere sprog af hensyn til de mange turister.

Rekreatjonsfonden har fået bevilget 50.000 kr. af tipsmidlerne, og Bernth Johannesson redegjorde for fondens økonomi. Fonden har også fra en anden fond modtaget en gave på 5000 kr. Der er derefter i dag midler til rådighed, så rekreatjonsfonden kan fortsætte i 1982, men hvis det ikke i løbet af det kommende år lykkes at skaffe yderligere midler, må det forudses, at rekreatjonsfonden må indstille sin virksomhed.

Under hensyn til økonomien har man måttet stramme vilkårene en smule, således at der først og fremmest ydes hjælp til kammerater, der både økonomisk og helbreds mæssigt har behov for rekreation. Der er i år hidtil bevilget tilskud til 60 rekreatjonsophold og givet 11 afslag.

Eerhvervshæmmedes landsforening har holdt et vellykket landsmøde i Esbjerg.

Holger Grome, Neuengamme foreningen, havde deltaget i sammenkomsten i anledning af 5-årsdagen for Bernadottegården i Roskildes indvielse. Her havde Erik Beermann overrakt et smukt relief af Bernadotte (skænket af Sigfred Jensen, Randers) og Neuengamme foreningen overrakte sin æresstatuette.

Under hensyn til debatten på sidste repræsentantskabsmøde vedtoges det, at næste repræsentantskabsmøde holdes en hverdag sidst i marts måned. Som foreløbig dato fastsættes tirsdag den 30. marts 1982 kl. 14.

Neuengamme foreningen berettede om en vellykket tur til Meppen-Versen. Det oplystes, at der til indvielsen af Neuengammes »Dokumentenhaus« sammen med de danske deltagere også vil komme et antal nordmænd og svenskere. Der ventes også stor deltagelse fra Frankrig, ligesom der kommer repræsentanter fra Holland, Belgien, fra begge Tyskland og fra en række øst-lande.

Fra Landsforeningen Gestapofangerne berettedes om højtideligheden 9. april på Københavns Rådhus, hvor folketingsmand Arne Melchior talte, og fra et vellykket landsmøde på Mols, hvor der havde været 45 norske gæster.

Fra Stutthofforeningen forelå oplysning om, at kunstneren Per Ulrich har fremstillet et smukt bronzerelief, der om nogen tid vil blive opsat i Stutthof. Relieffet vil blive udstillet i nær fremtid på kunstnersammenslutningen »Kammeraterne«'s årlige udstilling.

Theresienstadtdforeningen berettede om en vellykket tur til bl.a. Bernadottegården i Roskilde med ca. 40 deltagere.

Repræsentanten for Hannover-Stöcken gav en meget rosende omtale af forholdene på ferie hjemmet Kegnæs.

Buchenwaldklubben havde ligeledes haft en vellykket udflugt til Bernadottegården i Roskilde, ligesom man havde holdt et fællesmøde for alle Buchenwaldklubberne på Nors Hovedgård. Den 24. november afholdes Bankospil i politiets kantine, Mitchellsgade 19.

Oskar Verner oplyste, at det fælles lovudvalg vil afholde møde i løbet af efteråret.

-t.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

KEGNÆS

Ansøgninger vedrørende ophold en uge på Kegnæs i 1982 kan rekvireres hos Preben Feddersen, Caroline-Amalievej 11, Lundeberg, 5874 Hesselager. Porto kr. 1,60 bedes vedlagt.

Opmærksomheden henledes på, at man ikke kan forvente at få ferie hjemmet hvert år, da ansøgerantallet er meget stort. Ansøgere med skolesøgende børn eller børnebørn har fortrinsret i skoleferierne.

For at opnå ferie hjemmet, må man:

1) have været indsat i danske eller tyske fængsler/koncentrationslejre som følge af aktiv indsats i frihedskampen under besættelsen.

2) have sejlet i allieret tjeneste/gjort tjeneste i allierede styrker under krigen.

3) være fysisk/psykisk hæmmet som følge af langtidsillegalt under besættelsen.

4) være registreret i Frihedsfonden/Sikringsstyrelsen.

Huset kan benyttes hele året. Første tilladelse udstedes til uge 10 1982.

Ansøgningerne skal være returneret til Preben Feddersen senest 1. februar 1982.

Kammeraternes Hjælpfond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

ANTON LASSENS EFTF. aps

MALERMESTER K. SALLING MØLLER

Grundlagt 1887

Håndværkervej 7 . Telefon 08-12 00 99 . 9000 Aalborg

Buchenwaldklubben afholder tirsdag den 24. november 1981, kl. 19.30 sit årlige ande- og flæskespil i marketenderiet, Mitchellsgade 19, 5. sal (Rigspolitichefens bygning), hvor der er masser af plads.

Der er som sædvanlig meget fine gevinster, og som i de seneste år gevinst til alle med »Banko« i de ordinære spil.

Medlemmer med pårørende og kammerater fra andre fangeorganisationer er velkomne.

Reserver dagen. Vi glæder os til at være sammen med jer og få en hyggelig »Bankoaften«.

BESTYRELSEN

ERHVERVSHÆMMEDE

København

I begyndelsen af september måned udsendte København-afdelingen til sine medlemmer programmet for de forestående aktiviteter i efterårssæsonen. Ikke mindst på baggrund af den store succes, som blev forårets møderække til del, fortsættes der med fire medlemsmøder samt ordinær, halvårlig generalforsamling.

Når dette læses, er det første medlemsmøde den 23. september afviklet. Fhv. folketingsmedlem Tove Jørgensen talte om begrebet »socialindkomst« og dets betydning for organisationens medlemmer.

Det resterende program:

Tirsdag den 27. oktober taler overlæge, professor Jørn Hess Thaysen om de helbredsmæssige problemer, som har forfulgt mange af deltagerne i frihedskampen.

Torsdag den 5. november vil formanden for Frihedskampens Veteraner, Svann Seehusen, give et indblik i denne organisations arbejde.

Onsdag den 9. december taler Jakob Rasmussen (Jakob Sømand) om den indsats, som under anden verdenskrig blev ydet af de mange danske søfolk, der tjente den allierede sag.

Medlemsmøderne holdes som sædvanlig i centret, Nygårdsvej 52. Der begynder kl. 14.00. Under møderne ser-

veres der gratis kaffe med brød, og desuden vil der være mulighed for at købe øl og sodavand.

□ København-afdelingens halvårige, ordinære generalforsamling finder sted mandag den 26. oktober kl. 19.30 i kantina (Havnerådssalen) på Københavns Rådhus med følgende dagsorden:

1. Valg af dirigent. 2. Beretning. 3. Indkomne forslag. 4. Valg af kasserer, fire bestyrelsesmedlemmer samt to suppleanter. 5. Eventuelt.

Eventuelle forslag til generalforsamlingen skal være bestyrelsen i hænde senest mandag den 19. oktober 1981. Gyldigt medlemsbevis for 1981 skal forevises ved indgangen.

Bestyrelsen opfordrer medlemmer, som endnu ikke har indbetalt kontingent for 1981 (75,00 kr.) til snarest at gøre dette, bl.a. af hensyn til afregning med landsforeningen og også af hensyn til beregning af det kommunale tilskud til centrets drift.

Der gøres opmærksom på, at centret er åbent ugens fire første dage i tiden fra kl. 10 til kl. 14, mens der om fredagen er åbent kl. 10-12. Alle medlemmer er velkomne til at benytte centret og dets faciliteter. Bestyrelsen er rede til at stå medlemmerne bi med råd og dåd og til at medvirke til løsning af enhver form for problemer, som medlemmerne måtte have at tumle med.

LANDSMØDET I ESBJERG

Esbjerg var i dagene 28. og 29. august ramme om landsmødet i Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen. Alle foreningens hidtidige 8 lokalafdelinger var repræsenteret, hvortil kom - foreløbig som tilhørere - repræsentanter for en ny afdeling i Københavns Omegn, der søgte optagelse i Landsforeningen.

Mødet var overordentligt godt forberedt af Esbjerg-afdelingen, og det fik da også nærmest karakter af et landsstævne, idet mange af de delegerede havde taget ægtefællen med, ligesom en del medlemmer deltog som tilhørere i mødet og i aftenfesten.

Mødet blev holdt i kommunens store pensionistcenter, og deltagerne fik straks ved ankomsten serveret frokost, stuede kartofler og friskfangede rødspætter (hvad ellers i Esbjerg!). Derefter trak landsledelsen sig tilbage til et sidste møde inden morgendagens landsmøde.

De øvrige deltagere og gæster kørte på en rundtur i byen i to store busser og privatbiler, og eftermiddagen sluttede med kransened-

lægning i byparken ved mindesmærket for besættelsestidens ofre.

Vellykket aftenfest med tale af borgmesteren

Om aftenen var der landsmødefest med fællesspisning for de ca. halvandet hundrede deltagere, og hvor lokalafdelingens formand Viggo Hansen bød velkommen. Festtaler var seminarirektor Palle Schmidt, der selv er tidligere modstandsmand og Gestapo-fange. Han sagde bl.a.:

- De, der var med dengang, og de, der skal skrive om det i dag, opfatter tingene forskelligt. Men I, der sidder her, er det endnu levende fra besættelsestiden og kan fortælle om det, I måtte igennem i de fem år. Men som der stod dengang i »Frit Danmark«: Der er tre grunde til, at vi er de stærkeste: 1) Vi har ret. 2) Vi har sandheden. 3) Vi har vort lune. Og netop det danske lune hjalp os ofte til at klare os igennem.

Men der lever nu to generationer, der ikke har oplevet besættelsestiden. Det er vigtigt at fortælle dem, at der måtte gå nogen foran, for at der kunne blive en tid bagefter.

Derefter talte borgmester A. K. Nielsen, der fortalte om Esbjergs udvikling og sluttede med at hilse landsmødet velkommen til byen og udtrykte håbet om et godt landsmøde.

Landsmødets forløb skabte klarhed

Selve landsmødet blev holdt den 29. august. Landsformanden Oskar Verner åbnede mødet og udtalte mindeord for dem, der var afgået ved døden siden sidste landsmøde.

Derefter overbragte en tysk gæst, Georg Henke, hilsen fra den antifascistiske komite i DDR. Henke måtte i tredive år som antinazist flygte til Sverige, men drog senere til Spanien som frivillig i den spanske regeringshær (han rejste dengang to gange illegalt gennem Danmark og passerede på begge rejser netop gennem Esbjerg).

En norsk gæst, Arne Herwander, bragte hilsen fra Krigsinvalideforbundet og omtalte de forberinger, det sidste år lykkedes at få gennemført i den norske erstatningslov. Han hyldede Jyllandskorpset, hvis indsats i april 1945 nok var sat lidt i skygge af Bernadottekorpsets indsats.

Frode Toft overbragte hilsen fra Frihedsfonden og gav en række oplysninger om fondens virksomhed.

Derefter valgtes Alf Møller, Odense, og Alfred Bertelsen, Århus, til dirigenter, medens Anne-Marie Poulsen, Aalborg, og Lilian Olsen, København, valgtes til sekretærer.

Beretningen

Oskar Verner kom med mundtlige tilføjelser til den skriftlige beretning. Det måtte erkendes, at der var problemer om optagelsen af den nydannede afdeling i Københavns omegn. Den har 145 medlemmer, og et flertal i foretningsudvalg og landsledelse anbefaler, at afdelingen optages. Omtalte Frihedsfonden og udtrykte glæde over, at Frode Toft og

Paul Thygesen nu begge er knyttet til fondens ledelse. Det fælles lovudvalg havde i 1980 drøftelse med socialministeren, hvor der - trods de vanskelige tider - dog opnåedes lidt. Således blev sikringsstyrelsen opfordret til at foretage revision af sager med de lavere beregningsgrundlag.

Et ønske om, at tilkendelsen af enkeerstatning blev gjort automatisk, lod sig ikke gennemføre uden lovændring, og en sådan fandt ministeren ikke mulighed for. Ritt Bjerregaard har dog i et skriftligt svar understreget, at det kun i yderst sjældne tilfælde vil ske, at enken ikke får rente efter mandens død. Videre nævntes bladsamarbejdet, der stadig går fint. Opfordrede til at skaffe endnu flere abonnenter.

Så fulgte en lang og til tider ivrig debat.

Rich. Andersen, Odense, fandt, at det gik for langsomt med revisionen af beregningsgrundlaget. Roste bladet. Gik imod optagelse af »Omegnsafdelingens«.

Rasmus Bonde Larsen, København, sagde, at selv om vi er tværpolitiske, må vi følge med i, hvad der sker i og udenfor vort land. Påtalte den lange ekspeditionstid i enkesager. Betragtede omegnsafdelingens oprettelse som splittelse. Kunne ikke stemme for hverken dens optagelse eller beretningen.

Jens Jacob Jensen, Fredericia, gik imod optagelse af den nye forening.

Ove Lykkeberg, Horsens foreslog at lade abonnementsprisen indgå i kontingentet for at sikre, at alle får bladet.

Glerup, København, var enig med Rasmus Bonde Larsen.

Ragnhild Andersen, København, tog afstand fra oprettelsen af den nye forening. Forelagde udkast til en udtalelse fra Københavns afdeling.

Oluf Redder, Aalborg, var ked af debatten om den nye afdeling. Vi har ikke råd til strid. Gik ind for optagelse af afdelingen.

Otto Sand, Nordsjælland, advarede mod strid, som kun andre vil glæde sig over. Gik ind for den nye afdeling. Påtalte ventetiden i enkesager og den usikkerhed, der er om enkerens stilling.

A. J. Jørgensen (Åbo), Aalborg, roste bladet, der fortjener endnu flere abonnenter. Et nej til den nye afdeling er en svækkelse og ville derfor gå ind for optagelsen. Var betænkelig ved den forelagte udtalelse og kunne ikke stemme for den.

Bernth Johannesson, Nordsjælland, var ikke betænkelig ved optagelse af den nye afdeling, men delte Åbo's betænkelighed ved resolutionen, som han ikke kunne støtte.

Der blev herefter nedsat et reaktionsudvalg til at se på de foreliggende udkast til udtalelser.

Willy Lauridsen, København, forstod ikke landsformandens holdning og gik imod den nye forenings optagelse.

Erik Larsen, Fredericia, kritiserede Ankestyrelsens afgørelser. Gik ind for optagelse af den nye afdeling.

Alfred Bertelsen, Århus, gik ligeledes ind for den nye afdeling, men understregede, at

der ikke måtte ske indbyrdes forsøg på medlemskapring.

Oskar Verner: Kendsgerningen er, at der er dannet en ny afdeling, og at der altså må være behov for den. Anbefalede optagelsen.

Beretningen blev derefter godkendt, idet 9 delegerede dog stemte imod. Optagelsen af omegnsafdelingen godkendes, idet 23 stemte for, 19 stemte imod, og der var 9 blanke stemmer.

Omegnsafdelingens repræsentanter blev derefter budt velkommen af Oskar Verner, der opfordrede til at glemme uoverensstemmelsen.

Omegnsafdelingens formand Erik Lorentzen takkede og erklærede sig rede til loyalt samarbejde til alle sider.

Forslag til udtalelse

Otto Sand forelagde på udvalgets vegne de to foreslåede udtalelser, der uden væsentlige ændringer blev anbefalet til vedtagelse.

Den af Københavns afdeling foreslåede udtalelse blev vedtaget med stort flertal. I udtalelsen hedder det:

- Som tidligere fanger og modstandsfolk er vi dybt bekymrede over den stadig tiltagende oprustning. Kun 36 år efter 2. verdenskrig oplever vi en atombevæbning uden sidestykke. Hertil kommer præsident Reagans beslutning om at sætte Neutronbomben i produktion. Hermed rykker truslen om en atomkrig nærmere. Den rettes mod hele kloden, men især mod det europæiske kontinent, hvor 572 langtrækkende atomraketter forberedes opstillet.

Umådelige ofre kostede det de europæiske folk at knække ryggen på den tyske nazisme. Millioner af unge gav deres liv på slagmarkerne, omkom i koncentrationslejre eller blev mejet ned af Gestapos kugler. Mere end 5 år varede krigens ragnarok. Da vi i et sønder-

bombet Europa oplevede sejren over fascismen, var hele det danske folk enig om, at fremfor alt må frihed og fred sikres. I 1981 lever vi nu i frygt for atomkrig!

Som deltagere i Danmarks frihedskamp vender vi os til regering og folketing og til det danske folk med appel om at tage initiativ for at standse det igangværende oprustningsvanvid og sikre nedrustning og afspænding. Der er brug for forhandling om nedrustning, standsning og nedtrapning af atomoprustningen. Der må tages initiativ for et internationalt forbud mod Neutronbomben og for en nedrustningskonference. Der er brug for at få sikret en aftale, så Norden opretholdes som atomvåbenfri zone. Et sådant skridt kan bane vej for et atomvåbenfrit Europa og en verden uden atomvåben.

Endvidere vedtoges en udtalelse om nynazismen.

Et forslag fra København om en vedtægtsændring blev forkastet. København foreslog ligeledes at bevilge 1500-2000 kr. til den nordiske fredskonference. Det vedtoges at bevilge 1000 kr.

Endelig vedtoges det at forhøje kontingentet til landsforeningen med 2 kr.

Valg

Oskar Verner genvalgte som formand, idet Richard Andersen, der også var foreslået, trak sin kandidatur tilbage. Til næstformand blev foreslået Rich. Andersen, Alfred Bertelsen og Jens Jacob Jensen. Efter at sidstnævnte afslog at lade sig vælge, valgtes Richard Andersen med 27 stemmer, medens Alfred Bertelsen fik 20 stemmer. Yderligere skulle vælges 3 bestyrelsesmedlemmer. Ved skriftlig afstemning valgtes Alfred Bertelsen med 53 stemmer, Ove Laursen, 44 stemmer og Lilian Olsen, 32 stemmer. Carl Nommels, der også var foreslået, fik 25 stemmer.

JOHAN FØGE JENSEN A/S

2, SKELBÆKGADE - DK-1717 KØBENHAVN V

RINGKJØBING BANK
RINGKJØBING BANK
RINGKJØBING BANK
RINGKJØBING BANK
RINGKJØBING BANK

... hvor der sker noget!

Revisorerne Tue Andersen og Povl Agger Madsen genvalgte.

Det vedtoges at holde næste landsmøde i Aalborg.

Så kunne Oskar Verner slutte mødet med en tak til Esbjerg afdeling for det vellykkede arrangement. Også tak til deltagerne. *Lad os hjælpe hinanden både indadtil og udadtil. Lad os sætte det gamle kammeratskab i høj-sædet. På gensyn i Aalborg i 1983.*

Til sidst takkede næstformanden for Esbjerg afdeling, Viggo Knudsen, mødedeltagerne og rettede en særlig tak til personalet i det kommunale socialcenter, hvor mødet foregik.

AALBORG

Generalforsamling afholdes i centret torsdag den 15. oktober kl. 14.30. Der aflægges beretninger fra en del forskellige udvalg, ligesom der vil finde en drøftelse sted om fremtidens opgaver.

Efterårsfest

Den store årlige efterårsfest holdes i Lejbjergcentrets hyggelige lokaler fredag den 6. november kl. 19. Indtegningen slutter den 29. oktober. Festudvalget står for planlægningen.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Foreningen »Frøslev- lejrens venner« stiftet i selve lejren

Lørdag den 19. september samledes henved 50 interesserede i foredragssalen i Frøslevlejren. Mødet mundede ud i dannelsen af en ny forening til gavn for bevarelsen af så meget som muligt af den oprindelige lejr.

Formanden for landsforeningen Gestapofangerne Christen Karstensen, Øsby, åbnede mødet med at byde velkommen og gav en kort orientering om de mange henvendelser, der i tidens løb var kommet fra medlemmer, der havde besøgt museet i Frøslev og deres forbauselse over de mange bygninger, der blev revet ned. Med denne baggrund og henvendelser fra ansatte i lejren blev initiativet taget, og der blev ved et møde i landsstyrelsen vedtaget at indkalde til en stiftende generalforsamling.

Det skete dels via en meddelelse i Pigtråd/Gestapofangeren august side 95, dels til jyske aviser samt en omtale i lokalradioen for Sønderjylland.

Til dirigent valgtes Jens Thomsen, København.

Dirigenten gav derefter ordet til museumsledelsens lektor Jørgen Barfod, der gjorde rede for museumsledelsens store interesse for, at der blev dannet en forening, der specielt tog hånd om Frøslevlejren og mente, at der var al mulig grund til at stifte foreningen »Frøslevlejrens Venner«, dels som en moralsk og økonomisk baggrund for bevaring af så meget som muligt af den oprindelige lejr omkring museet, men også, fordi der var muligheder for udnyttelse af bygningerne til formål, der havde tilknytning til besættelsestiden og dermed en udvikelse af kendskabet til besættelsestidens mange sider.

Tonny Johansen gav derefter en orientering om de i øjeblikket involverede i Frøslevlejrens eksistens.

Derefter fik formanden for museets kontaktudvalg, politimester Iver Møller ordet. Efter en meget udførlig omtale af Kontaktudvalgets arbejde med henvisning til en omfattende korrespondance var det klart, at Kontaktudvalget var imod dannelsen af den foreslåede forening »Frøslevlejrens Venner«.

Christen Karstensen fik igen ordet og gentog formålet med dannelsen af foreningen, og at det ikke måtte opfattes som en undervurdering af Kontaktudvalgets store arbejde i årenes løb.

Barfod forstod ikke Kontaktudvalgets indstilling og anførte, at Kontaktudvalget var dannet til varetagelse af museets forhold, medens der her var tale om Frøslevlejren som helhed, og at han som museumsleder var overordentlig interesseret i, at en sådan forening blev en realitet.

Bov kommunes borgmester J. Rebsdorf talte imod dannelsen af foreningen og henviste til forhandlinger i amtskommunen om Frøslevlejren.

Christen Karstensen bad borgmesteren uddybe nærmere, hvad de forhandlinger drejede sig om.

Borgmester Rebsdorf ville imidlertid ikke røbe, hvad forhandlingerne skulle dreje sig om.

Der var derefter almindelig uro i salen, og dirigenten besluttede at lave en pause på 15 minutter, hvorefter mødet blev genoptaget.

Tonny Johansens udtrykte sin forbauselse over den modtagelse, dannelsen af

denne forening havde fået af Kontaktudvalget.

□ Man gik derefter på dirigentens forslag over til en gennemgang af lovene, der blev vedtaget paragraf for paragraf med nogle ændringer i enkelte paragraffer, der mest var af sprogmæssig karakter.

Stemmesedler med indmeldelser i den nye forening blev derefter indsamlet og sammen med de forhåndstilmeldelser, der forelå, blev det til 42 indmeldelser.

Der blev derefter af dirigenten foreslået, at den stiftende generalforsamling skulle genoptage mødet med de indmeldte medlemmer i museets foredragssal efter en halv times pause.

Ved den stiftende generalforsamling blev følgende valgt til bestyrelsen af de 27 tilstedeværende medlemmer:

Bankfuldmægtig Poul Skjærbæk, Sdr. Hygum Rødding, distriktschef Frederik Edeling, Haderslev, gartner Christen Karstensen, Haderslev, pens. korpsmester Hans Bøjlund, Kolding, pens. politiass. Alex Bindeballe, Nors, laborant Tonny Johansen, Århus, samt Ejner E. Nielsen, Kolding. Suppleanter: Niels Gravensgård, Fredericia, og Thomas Møllergård, Padborg (skoleleder af Naturskolen.)

Tonny Johansen

Ekstraordinært repræsentant- skabsmøde

I forlængelse af landsmødet blev der afholdt ekstraordinært repræsentantskabsmøde på Molskroen den 30. august 1981 med følgende dagsorden:

1. Valg af dirigent og protokolfører.
2. Forslag til ændringer i landsforeningens love, vedtaget på sidste ordinære repræsentantskabsmøde.
3. Forslag vedr. overdragelse af Århusafdelingens mærkatfond til landsforeningen.
4. Forslag vedr. landsforeningens oprettelse af foreningen »Frøslevlejrens venner«.
5. Eventuelt.

Til dirigent valgtes Jens Thomsen, og til protokolfører Per Madsen.

Ændringsforslagene til lovene blev godkendt, således at de nu kan vedtages eller forkastes på det kommende, ordinære repræsentantskabsmøde.

Overdragelsen af Århusafdelingens mærkatfond til landsforeningen blev ligeledes ved-

taget.

Chr. Karstensen redegjorde for behovet for en støtteforening for Frøslevlejren. Stiftende generalforsamling er berammet til den 19/9 1981, hvilket fik repræsentantskabets fulde støtte.

Under eventuelt oplystes det, at der var givet afslag på ansøgning om øget tilskud fra tipsmidlerne. Dette stiller foreningen økonomisk vanskeligt, idet udgifterne i Ryvangen juleaften er jævnt stigende.

P.M.

LANDSSTÆVNE

Århus-afdelingen stod i år for arrangementet af landsstævnet, og da man havde fået en henvendelse fra Krigsinvalidforbundet på øen Karmøy i Norge, der agtede at lave en tur til Jylland for medlemmerne, var det naturligt at kæde de to ting sammen.

Om formiddagen den 28. august ankom 45 nordmænd i egen bus til Hadsund, hvor to fra bestyrelsen i Århus tog imod. Nordmændene havde da rejst i ca. 18 timer uden søvn for de fleste, og plejehjemsbesøg var vel ikke netop et ønske på dette tidspunkt.

Plejehjem og passive, resignerende beboere hørte sammen, troede de fleste vel, indtil de kom på Bernadottégården. Men her blev de budt velkommen af glade, forventningsfulde

beboere, der gæstfrit inviterede indenfor og viste omkring. Og personalet har det godt, når det føles, at beboerne trives.

Alt blev beundret - beliggenheden ved skoven, haveanlægget, bygningernes skønhed og indretning, den fine udsmykning med male-

Victor Horn taler ved stenen på Skæring Hede.

rier osv. Men mest af alt beundrede gæsterne, at et menneske, der har mistet begge ben, kan sige: Jeg har det så godt, kom med, jeg vil vise jer noget...

Besøget sluttede i salen, hvor Niels Toft takkede på nordmændenes vegne for den enestående oplevelse, det var at se Bernadottégården, og han overrakte forbundets bordflag til Kirsten Brams, der på beboernes og Bernadottégårdens vegne takkede nordmændene for besøget.

□ Turen gik nu videre til Mols, hvor det norske selskab blev indlogeret på Lyngsbæk Motel. Bestyrelsen for Gestapofangerne i Århus mødte op og tog del i det kammeratlige samvær. Næste dag, den 29. august kl. 10 ankom nordmændene til Vestre Kirkegård i Århus, hvor de fulgte den traditionelle kransenedlægning. Det var igen en særlig oplevelse for nordmændene. De beundrede, at vi har denne tradition, og at vi holder den i hævd. Som sædvanlig var vi også ved mindesmærket ved 4. maj kollegiet og ved pigtråden fra Neuen-gamme, og vi sluttede på henrettelsespladsen i Mindelunden på Skæring Hede.

Her talte Victor Horn - De allieredes danske Våbenfæller - og han fortalte om sabotagen på Langå-broerne og om den skærpede kurs, Hitler forlangte indført efter begivenhederne den 29. august 1943, som bl.a. medførte henrettelsen af sabotørerne, hvis navne er opført på mindestenen. Højtideligheden

Tonny Johansen med Krigsinvalidforbundets flag og Karmøys Byvåben. Til højre stående Niels Toft, formand for Krigsinvalidforbundets afd. i Karmøy. I midten bag ved sidder Norges ældste deltager, den 87-årige veteran fra to verdenskrige, Erling Dyrland.

sluttede med sangen: *Altid frejdig, når du går.*

Selve landstævnet blev holdt på Molskroen om aftenen den 29. august, hvor gestapofanger fra hele landet var mødt frem.

Denne aften vil blive husket som noget helt usædvanligt - på samme tid både festligt og bevægende. Alle norske talere - og der var mange - priste det gode forhold landene imellem og takkede for, hvad venskabet med danskerne havde betydet op igennem historien. Der var ingen gamle fanger blandt nordmændene, de var søfolk, som havde sejlet i allieret tjeneste, men de bragte hilsener med fra de gamle kz-fanger på øen, der alle var for svage til at tage med på turen.

Vi landkrabber hørte om, hvad danske og norske søfolk havde betydet for hinanden, når de mødtes rundt omkring i havnene, og de alle var afskåret fra familie og hjemland. Og så elsker nordmændene deres kongehus, især var Kong Håkon VII, som kom fra Danmark, en højst elsket monark.

At referere alle taler på norsk og dansk vil føre for vidt, men enkelte udpluk citeres. Anfin Anfinsen alvorlig og humoristisk på samme tid: *Skal vi lære at bygge plejehjem, da må vi til Danmark. Er vi sultne, får vi mad fra Danmark. Og mangler vi en konge, så henter vi en i Danmark.*

Erling Dyrland - den ældste deltager: *Jeg takker mine forældre, fordi jeg er født. Dette stævne er det bedste, jeg har oplevet i mine 87 år.*

Der blev sunget meget ved festen. Vi sang foruden nationalsangene mange andre sange, som kendes lige godt i begge lande.

Til erindring om besøget modtog Gestapo-

fangerne Krigsinvalidforbundets bordflag og Karmøys våbenmærke, og nordmændene fik et Dannebrog som bordflag. Aftenen sluttede med dans til kl. 1.

□ Efter en rundtur næste formiddag til bl.a. fregatten »Jylland« og det gamle Ebeltoft var der afskedsfrokost. Her takkede landsformanden Chr. Karstensen Tonny Johansen for et godt tilrettelagt og velledet stævne. Niels Toft, takkede på nordmændenes vegne ved at sige: *For første gang har jeg ikke ordet i min magt. Alt har været så overvældende, jeg kan kun sige TAK.* Grethe Karstensen tog ordet og sagde: *Det er ikke Norge, der står i taknemmelighedsgæld til Danmark, nej Norge gav os mere, end det aner ved at vise os vejen og tage konsekvenserne. Dette værdsætter vi, men vi kan ikke værdsætte det højt nok.*

Som svar herpå sang nordmændene dette smukke vers:

Lad os leve for hverandre
og tage vare på den tid, vi har.
Lad os leve med hverandre,
for tiden selv kan give det rette svar.

Per Madsen

Set med norske øjne

Fra fredag 28. august og til søndag 30. august 1981, var Karmøy Krigsinvalidforening som er en afdeling av Norges Krigsinvalidforbund gæster hos Landsforeningen Gestapo-Fangerne,

afdeling Århus.

Og la meg med en gang si, at vi fikk en over alle måder strålende mottagelse. På fredagen hadde vi den glæde at besøke Bernadottégården i Hadsund, denne deilige by ved Mariager fjord. Som ciceroner hadde vi Per Madsen og Tonny Johansen fra Århus.

Bernadottégården som ligger midt i byen, men likevel skærmet fra trafikstøy hadde en usædvanlig smukk beliggenhed. Det var ikke vanskelig for oss norske deltagere at ta frem de store adjektiver og superlativer i den norske grammatikk.

Nogen av deltagerne sa at norske arkitekter burde reise ned for å se hvorledes våre danske venner hadde klart dette. For alle oss ble det ikke blot kun en feriereise, men en ekskursjon hvor vi hadde meget at lære.

For min egen del tror jeg, at jeg aldrig har sett et så funksjonalistisk anlegg. Her var det lagt ned meget arbeide og omtanke både på det interiør- og eksteriørmessige.

En anden ting var de beskyttede boliger hvor ægtepar kunne bo for seg selv, men likevel ha kontakt med hovedanlægget. Og så kan en spørge, hvorledes har danskene klart alt dette. En kan vel si at de penge som landsindsamlingen bragte ind, er vel anvendt.

Men vi spørger, koster det ikke mange penge at drive dette hjem. Ser vi på de kostbare sygehuspladser, er det nok nationaløkonomisk meget at vinde på at bygge slike anlegg. Spesielt skulle det være meget at sadse på beskyttede boliger.

I Norge har vi nogen varianter av slike hjem, dog ikke for krigsveteraner og deres familier slik som i Hadsund. Det var derfor extra hyggelig at vi fik se at danskerne har tatt vel vare på sine landsmenn som måtte gjennomgå så meget i krigen.

Vi vil derfor takke Per Madsen og Tonny Johansen som tok seg tid til at vise oss rundt.

Men Gestapo-Fangerne landsstævne hadde meget at byde oss nordmenn. På lørdagen var der mindehøjtidelighed med kransenedlægning på Vestre Kirkegård i Århus. Det ble også lagt ned kranser på Engelske og Russiske graver.

Det var en højtidelig stund, men godt at se de velholdte anlegg. Vi fik også besøge et boligkvarter hvor Gestapo-fangerne etterlatte hadde fortrindsrett til

at bo under studier og utdanning. Udenfor boligene var der sat op betongpæler med pigtråd som var ført hjem fra en Tysk koncentrationsleir. En skulptur der symboliserer en Gestapo-fange var satt opp.

□ Vi var også ude på Skæring Hede hvor en minnestein var satt opp over de gode dansker som ble skutt av Gestapo. Politiassistent, Victor Horn ga oss en historisk oversikt over det som hadde hendt.

På lørdags aften hadde Landsstævne en festmiddag på Molskroen hvor også vi var gjester. Her fikk vi hilse på landsbestyrelsen, treffe nye venner og knytte nye kontakter.

For oss nordmenn som kommer fra Vest-Norge, med fjelle og kuperet terreng, var det deilig at se det venlige danske landskap i sommersol. Jeg vil derfor på vegne av oss alle få takke for hyggelig opphold og takk til alle dere danske.

Med venlig hilsen
Anfin Anfinson

Generalforsamling

Gestapofangerne Sjælland afholder generalforsamling tirsdag den 10. november kl. 19.00 i Nyropsgade 22, 6., København.

Bestyrelsen udlodder blandt alle foreningens medlemmer 10 modstandsplatter. Er man ikke selv til stede, vil platten blive sendt direkte til vinderen.

Vi ser dog gerne, at så mange som muligt møder op. Den første øl eller sodavand er gratis.

Vel mødt.

p.b.v.
Solveig Skjøtt

GESTAPOFANGERNE SJÆLLAND indbyder alle sine medlemmer til en køretur med »De hvide Busser« til Bernadottégården i Roskilde. Her vil der blive serveret 4 lækre stk. smørrebrød, 1 øl og 1 snaps samt kaffe.

Man vil få lejlighed til at mødes med hjemmets modstandskammerater og i øvrigt bese, hvordan Bernadottégården er indrettet og fungerer.

Derefter kører vi til Vikingskibsmuseet, hvor vi skal se en film samt bese det interessante museum.

Når det er overstået, kører vi til Hotel Risø, hvor hver især af egen lomme kan købe eftermiddagskaffe, øl, vin osv.

Tid og sted: Lørdag den 5. december kl. 11.00 fra Københavns Hovedbanegårds ankomsthale over for Tivoli. Hjemkomst mellem 17.30-18.00.

Pris: For køreturen, frokost med kaf-

fe, øl og snaps samt entré på museet koster for det hele, når foreningens tilskud er fratrukket, kun kr. 45,00.

Tilmelding til: Solveig Skjøtt (02) 48 56 74 senest den 29. november.

Vel mødt og på gensyn.

Bestyrelsen

HANNOVER-STÖCKEN

Nyvalg af formand

Vi har holdt generalforsamling på Jørgensens hotel i Horsens. Formanden bød velkommen til de 50 procent, der var mødt igen i år.

Arnold Jensen beklagede, at han ikke længere kan påtage sig at være formand, da hans helbred ikke tillod dette, så vi måtte finde en ny formand.

Til ny formand valgtes Peter Møller Madsen. Der blev fra mange sider takket Arnold Jensen for hans store arbejde for gruppen, og alle ønskede ham et godt helbred fremover.

De øvrige valg var genvalg. Der afholdes generalforsamling igen i Horsens den 24. april 1982.

Dirigenten sluttede med tak for god ro og orden.

Ove Lykkeberg

**DAELLS
VAREHUS**

Glarmesterfirmaet
J. DIDERICHSEN
Amager Landevej 47 - 2770 Kastrup
Tlf. (01) 50 42 18

den 16 de

General Sir Anthony Farrar-Hockley, chef for NATO's Nordregion talte om Nordregionen forsvar ved mødet den 14. september.

Sir Anthony er en af de få stadig tjenstgørende officerer, der er veteran fra den sidste verdenskrig.

Som mindreårig meldte han sig som menig, blev sergent i en alder af 17 år og løjtnant i de luftbårne styrker, inden han var fyldt 19, og allerede som 20-årig blev han kompagnichef i et faldskærmsregiment med opgaver i Midelhavsområdet.

Siden da har han gjort tjeneste praktisk alt overalt, hvor britisk militærindsats var nødvendig. Palæstina 1946 og Korea 1948, hvor han blev taget til fange, men flygtede 6 gange. Efter en grundig teoretisk uddannelse deltog han i Suez ekspeditionen i 1956, terroristbekæmpelsen på Cypern, hjælpeekspeditionen i Jordan i 1958, i guerillabekæmpelsen i Radfan 1963, bekæmpelsen af uroen i Borneo 1956 og senere i Nordirland, indtil han i 1971 blev chef for den 4. Division i Vesttyskland. Han har således en verdensomspændende erfaring, sidst også som tjenstgørende i det britiske forsvarsministerium, indtil han blev udnævnt som chef for Nordregionen.

BESØG I FRØSLEV-LEJREN

Modstandsbevægelsens Venner i Hadsten havde på opfordring fra mange sider igen arrangeret en tur til Frøslev-lejren, en lignende tur som blev kørt i maj måned med 92 deltagere, og nu, lørdag den 12. september, var der 50 med.

Under kørselen ned mod grænsen fortalte Barner Andersen fra Hvidsten-gruppen om sine oplevelser i forbindelse med Folke Bernadottes redningsaktion i krigens sidste måneder. Beretningen gjorde et stærkt indtryk på deltagerne, og der blev så gjort holdt ved mindestenen for Bernadotte.

I foredragssalen i Frøslev-lejren fortalte Hans Bruun fra Padborg om sine oplevelser under besættelsen og om lejrens historie indtil i dag.

Frihedsfonden har bedt os oplyse følgende:

Fondens kontor er kun åbent for ekspedition dagene tirsdag, onsdag og torsdag kl. 10-15. Adressen er Frederiksberg Bredegade 13, 2. sal, 2000 København F., tlf. (01) 87 44 41. Den nævnte kontortid bedes venligst overholdt. Ved personlig henvendelse er det klogt forud at træffe aftale om en mødetid. Henvendelser til fonden må stiles til Frihedsfonden, ikke til de enkelte medarbejdere.

EFTERLYSNING

Gennem en herværende translator har Frihedsfonden modtaget en henvendelse om den polske statsborger Hubert Blott, der nu bor i Gdynia.

Han skal for at opnå anerkendelse i henhold til den polske erstatningslov skaffe dokumentation for, at han har samarbejdet med danske modstandsfolk under besættelsen.

Hubert Blott har oplyst følgende:

Han blev i 1941 af tyskerne sendt på tvangsarbejde i Østpreussen. I 1944 blev han sammen med andre polakker overført fra Memel til København. Sammen med 7 polakker blev han anbragt på Middelgrundsførtet, hvor han skulle passe et generatoranlæg. Han var her med til at organisere en modstandsgruppe på 35 personer, herunder de 8 polakker, der samarbejdede med den danske modstandsbevægelse. Planen blev røbet, og Blott blev arresteret den 19. april 1945 sammen med de 7 andre polakker. De blev ført til Vestre Fængsel, underkastet tortur og stillet for en tysk krigsret »Gericht Admiral Skagerrak«, der dømte ham til døden. Inden dommen

blev eksekveret, kom den tyske kapitulation.

Det lykkedes Blott at flygte fra den tyske kaserne, hvortil han var blevet ført. Han fik kontakt med en gruppe danske frihedskæmpere, der førte ham til deres stab, hvor han blev hjerteligt modtaget. Her fik han det indtryk, at man havde kendskab til hans aktivitet. Den pågældende stab hørte under Ampa og lå i nærheden af skibsværftet.

Han fik lægehjælp, blev siden indkvarteret i en skole, der blev indrettet som lejr for tvangsforflyttede polakker (den tyske skole på Emdrupvej). Her var han med til at stifte den polske sportsklub »Polonia«.

Han rejste hjem til Polen med den første polske flygningstransport og ankom til Gdynia den 22/12 1945.

Blott nævner følgende navne på danske modstandsfolk, han var i kontakt med:

Magnus Hagenflint, Slotsfogedvej 7, og

Børge Andersen, Tagensvej 112.

Vi efterlyser i denne forbindelse danske modstandsfolk og andre, der måtte have kendskab til Hubert Blotts virksomhed under opholdet her i landet i 1944/45. Oplysningerne bedes tilsendt Frihedsfonden, Frederiksberg Bredegade 13 B, 2000 København F.

KOLLEGIERNE

Århus

Læge Kjartan Seyer-Hansen har tiltrådt nyt embede i Svendborg og har derfor sagt farvel til posten som formand for 4. Maj Kollegiet i Århus. Han efterfølges af overkirurg Sigurd Olesen, Centralsygehuset i Randers.

Sigurd Olesen er selv tidligere kollegianer fra Århus. Han har siddet i bestyrelsen i en årrække.

Esbjerg

Søren Peter Nielsen er fratrædt som efor ved 4. Maj Kollegiet i Esbjerg efter 25 års virke. Kollegiets administration og udlejning er overtaget af forretningsfører Bent Lemche, mens Verner Guldberg som vicevært er flyttet ind i den tidligere eforbolig.

En venlig hilsen fra Shell.

FRIHEDSMUSEET

Illegal norsk hyldest til Danmark

På udstillingen »Norske illegale aviser« i Frihedsmuseet blev genoptrykt en udgave af et norsk illegalt blad fra december 1943. I bladet findes en artikel med overskriften »Danskerne og vi«. Vi bringer her et uddrag af den:

»Det er gået som et skred i Danmark siden 29. august. I dag står landet forrest i rækken af de kæmpende besatte lande. »Det er godt for vort folk,« udtalte den konservative folketingsmand, højres tidligere fører Christmas Møller forleden i Londons radio, »endelig at kunne vise, hvor det står.«

I virkeligheden er aktionslinjen ikke ny i det danske forhold til okkupationsmagten. Der har jævnlige været sabotage hele det sidste år, men pludselig tog det fart. Det havde mange grunde. En af dem, sagde han, var ønsket om at støtte Norge, at komme op ved siden af Norge.

Mange nordmænd har haft et galt syn på danskerne i hele kamptiden. Vi har haft svært let ved at beruse os i den ros, verden stundom har ladet høre. Om Danmark har vi vidst lidt og er gået ud fra, at folket affandt sig med situationen og spiste god mad.

Tyskerne har ladet os forstå, at samarbejdet med folket via den tysk anstrøgne regering gik knirkefrit. Det er mærkeligt med det, selv om vi ved, at det vore aviser bringer er løgn, så vil visse vrangforestillinger let fæstne sig.

□ Nu ved vi, at danskerne har valgt kamplinjen, at de har søgt åben strid med skudveksling og mandefald, stik imod regeringens tvungne proklamation. Vi ved, at en række marinefartøjer er kommet til Sverige, mens andre er sænket af danskerne selv, og at sabotagen mod jernbaner, dieselmotorværksteder og andre krigsvigtige bedrifter fortsætter efter en bestemt plan.

Danskerne har længe ventet utålmodigt på en virkelig åbning. Den kom med det tyske krav om, at sabotører skulle udleveres til tysk ret. Arbejderne protesterede mod strejke, og sabotagen øgedes...

»Ulykkelige omstændigheder,« sagde

Christmas Møller, »førte udviklingen ind i et andet spor i Danmark end i Norge.« I dag er udviklingen ført a jour. I dag er det Danmark, som er et lysende eksempel i Norden...

Den konservative danske folketingsmand sagde også noget andet, som burde få en vis skare herhjemme til at skamme sig over sine skumlerier, og det må have givet et hop i mange danske højrefolks hjerter, da han sagde: »Efter krigen må Danmark søge samarbejde med Sovjetunionen.«

Ja, Danmark har givet os meget at tænke på. Der er noget befriende i denne desperate aktivitet, som er så yderst ubekvem for vor fælles fjende netop nu. Danmark får en hård tid, men danskerne vil bære den med befriet sind. Vi følger dem, fulde af beundring.«

Den illegale presse i Norge

Frihedsmuseet har i september haft en særudstilling om »Norske illegale aviser«. De illegale blade havde i Norge en særlig mission i sammenligning med Danmark, idet nordmændene allerede tidligt under besættelsen måtte aflevere deres radioapparater. Mange af de illegale blade blev derfor gengivelser af udsendelserne i engelsk radio. Der var beskæftiget 3-4000 nordmænd med de illegale blade, og af dem mistede de 212 livet.

Udstillingen var stillet til rådighed af »Den illegale presses forening« i Norge og har tidligere været vist på Universitetsbiblioteket i Oslo. I forbindelse med udstillingen blev der på det illegale trykkeri, der er opstillet i museet, genop-

Manuskriptet til Dagbogen, som det blev fundet under cellens gulv.

trykt et nummer af et illegalt norsk blad »Svart og hvitt«. Bladet, der var dateret 1. december 1943, havde på forsiden mottoet: »De såede vind i Guernica. De høster orkan i Berlin«. Og på bagsiden fandtes »Ugens historie«:

»Der gik rygter i Oslo om, at Hitler havde hængt sig. Og så sagde Ola Nordmand: Var det ikke det jeg vidste, at krigen vil blive afgjort i luften!«

□ På udstillingen vistes også en sjældenhed som Petter Moens dagbog, som han prikkede med en nål i toiletpapir under sit fængselsophold og gemte under en rist i fængslet. Den blev efter krigen fundet af en fangekammerat, der havde kendskab til gemmestedet. Petter Moen omkom selv, da det skib, der førte ham og andre nordmænd til Tyskland, løb på en mine og sank ud for den svenske kyst.

Ved udstillingens åbning sang Zahles Pigekor under ledelse af Minna Hess Thaysen. Som en særlig hilsen til de norske gæster læste Minna Hess Thaysen (der er gift med den danske Dachau-fange, professor Jørn Hess Thaysen) digtet »Til ungdommen« af den norske digter Nordahl Grieg. Udstillingen blev åbnet af ministerråd Terje Johannesson.

-t.

FOREDRAG

Foreningen Frihedsmuseets Venner arrangerer i den kommende tid følgende foredrag:

Mandag den 26. oktober: Seminarie- rektor Palle Schmidt »Flyveblade og krigspropaganda«.

Mandag den 9. november: Pastor S. Boas »Fængselspræst for danske i Tyskland«.

Mandag den 23. november: Fhv. udenrigsminister Per Federspiel: »SOE og den danske modstandsbevægelse«.

MINDEORD

Johanne Hansen

Johanne Hansen, Als, blev 91 år. Hun var et enestående aktivt menneske hele livet og på mange områder. I mange år var hun leder af husholdningsskolen i Vollerup ved Sønderborg, hvor hun også oprettede et af landets første vandrerhjem.

Under besættelsen var hun aktiv i Dansk Samling, og det bragte hende i Gestapos klør, hvorefter hun havnede i KZ-lejren Ravensbrück nord for Berlin. Her var hun også en af dem, der holdt sammen på den danske gruppe kvinder, der var fanger her. Hun glemte aldrig gamle venner. For få måneder mæne-

der siden havde hun endnu tanke for at sende et trøsterigt brev til en medfange, Sunneva Sandø, som da lå for døden. Johanne Hansens fangedragt fra KZ-lejren findes på museet på Sønderborg Slot.

Hendes hjælpsomhed og gæstfrihed var kendt over hele Norden. Og det var en selvfølge, at ved festlige lejligheder hejstes alle de nordiske flag, medens man sang et vers af hvert lands nationalsang. Hun, der efterhånden var meget svagtseende, kunne alle teksterne, også f.eks. den finske, færøske og islandske, som hun ofte måtte synge næsten alene, når der ikke var gæster fra disse lande.

Skolen blev i øvrigt meget besøgt af unge færingere, og som tak sendte det færøske lagting hende for nogle år siden et smukt maleri af en af øernes mest kendte kunstnere.

Også Fangesammenslutningen nød godt af hendes gæstfrihed, og for nogle år siden var skolen midtpunkt for et vellykket fangestævne.

FT

Kaj Lænkholm

Den tidligere Dachau-fange Kai Lænkholm blev 82 år. Lænkholm var oprindelig præst og virkede en tid i Sønderjylland, hvor han blev stærkt optaget af det sønderjyske ungdomsarbejde. Under besættelsen var han aktiv i en Dansk Samling-gruppe i København. Han blev taget af Gestapo sammen med sin daværende hustru, der døde kort efter krigen. Under opholdet på Shellhuset blev han mishandlet og kom til Tyskland som en af de første danske fanger i Neuengamme, hvorfra han senere kom til Dachau.

Eftervirkningerne af KZ-opholdet medførte, at han ret tidligt måtte opgive præstegerningen, og han var herefter i nogle år leder af sit eget rejsebureau. Trods sygdom bevarede han længst muligt forbindelsen med kammeraterne fra fange- og modstandsbevægelsen, og de vil længe mindes ham.

Johannes Jegstrup

Kommandør Johannes Jegstrup blev 82 år. Han var marineofficer på Holmen, da tyskerne den 29. august 1943 angreb flådens leje. Jegstrup var blandt dem, der med et af fartøjerne slap ud af havnen for næsen af tyskerne og sejlede til Sverige, hvor han var med til at organisere Den danske Brigade.

Walther Theiss

Under »Runde dage« meddelte vi i sidste nummer, at Walther A. Theiss, Espergærde, fyldte 80 år. Vi er imidlertid blevet gjort opmærksom på, at Walther Theiss er afgået ved døden tidligere på året, og vi beklager dybt den skete fejl.

Walther Theiss var kendt for sin deltagelse i frihedskampen, og efter befrielsen ydede han i årene 1945-1955 en udmærket indsats som en af lederne af indsamlingskampagnerne til fordel for Frihedsfonden.

Hans Nielsen

Fhv. entreprenør Hans Nielsen, Horsens, blev 75 år. Han var Finlandsfrivillig, og efter hjemkomsten til Danmark i 1940 tog han aktivt del i modstanden mod den nazistiske besættelsesmagt, hvilket førte til, at han flere gange var arresteret, først af det danske politi og siden af Gestapo. Han kunne være stejl og uden kompromis, men mange vil huske hans ofte humorfyldte indlæg ved en række af fangeorganisationernes stævner og sammenkomster, hvor han flittigt mødte op, indtil helbredet i de seneste år hindrede ham deri.

Niels Peter Otte

Vi fik her i afdelingen den 1. september det triste budskab, at vort mangeårige medlem Niels Peter Otte, Østre Alle 82, Aalborg, var afgået ved døden på Aalborg Sygehus Syd.

Otto sov stille ind, og det kom som en overraskelse for os alle, idet han for ikke så længe siden aflagde besøg her på centret, og var da som altid for stærkt interesseret i vores arbejde og ved godt humør.

Aalborg afd.

Chr. A. Kisling

En af »Holger Danske«s sidste ledere, kap-tajn i rediet A. P. Møller, Chr. A. Kisling, er død i sit hjem i Californien 75 år gammel. Han var aktiv modstandsmand i Holger Danske, hvor han var kendt under navnet »Kis«.

k.m.p.

Henning Clausen

Den 28. juli fik vi her i afdelingen det triste budskab, at vort medlem Henning Clausen, Borgergade 26, Aalborg, var afgået ved døden på Aalborg Syd i en alder af kun 63 år.

Han havde det sidste års tid lidt meget af en svær sygdom og gennemgået mange operationer, men den sidste stod han ikke igennem. Han var den samme glade Henning til det sidste og var klar over, hvor det bar hen.

Under besættelsen var han arresteret, først længere tid her i Aalborg - senere tugthus i Rendsborg og Neumünster.

Børge Jensen

Carl-Gustav Grüner Schöller

Oberst, godsejer Carl-Gustav Grüner Schöller, »Mårgård« på Fyn er død 78 år.

Han talte ikke meget om sin indsats under besættelsen, men netop så meget mere bemærkelsesværdig var den også. Tyskerne måtte jage ham forgæves, indtil de selv måtte nedlægge våbnene i 1945. Ved befrielsen var Schöller chef for den midtjyske region, hvilket værnemagten aldrig fandt ud af.

k.m.p.

Niels Arildsen

Fyrmester Niels Arildsen, Hanstholm, 61 år. Da anden verdenskrig brød ud, gik han i land i Frederikshavn. Han gik straks ind i modstandsbevægelsen og måtte tilsidst gå under jorden forfulgt af Gestapo.

k.m.p.

Da frikorpset efteråret 1942 blev modtaget ved Københavns Godsbanegård, da det kom hjem til Danmark på orlov.

HVORFOR GIK DE FJENDENS, TYSKERNES ÆRINDE I 1941-45

Søren Schou: *De danske Østfront-frivillige.*
203 sider. 98 kr. Suensons Forlag.

Af Johs. Rasmussen

Hvor mange danske deltog i de forskellige tyske korps på Østfronten under 2. verdenskrig? Det har man funderet noget over. Tallet går hos forskellige, som har beskæftiget sig med emnet, fra 6000 op til 11.000. Men den fhv. SS-officer Oluf Krabbe, som i 1976 fik sin bog »Danske soldater i kamp på Østfronten 1941-45« ud på Odense Universitetsforlag, kommer til tallet ca. 8000. Af dem skulle, stadig ifølge Krabbe, halvdelen være dræbt. Nøjagtigt 3890 faldne plus 400 savnede. Regner man de væbnede korps i tysk tjeneste på den danske hjemmefront med, må tallet af danske frivillige i tysk militær- og polititjeneste 1940-45 sættes op med 2-3000.

Sagen ikke så enkel

Nu har en ung litteratursociolog, cand.mag. Søren Schou, Roskilde Universitets-Center, skrevet en spændende bog »De danske Østfront-frivillige«. Han har følt, at vi vidste for lidt om, hvordan nogle mennesker kunne få den vanvittige ide at kæmpe skulder ved skulder med de mennesker, der havde besat vort land og for hver dag af besættelsen overtrådte flere og flere aftaler og menneskelige hensyn, ja med det tyske magtapparat, civilt som militært, der jo udplyndrede vort

land, det de kunne. Og ofte udøvede vold og terror.

Hans ærinde er at få belyst, hvem disse mennesker var, hvorfor de valgte den skæbne, der nu blev deres. Schou er selv 38 år. Han har følt, at der her lå noget af et tabuemne. For nok er der skrevet meget om besættelsen, samleværker, personlige erindringer osv. Men kun en brøkdel er af eller om landssvigere. Han siger et sted, at krigen 1864 huskes bedre af mange danske end det, som skete med dansk indsats på Østfronten 1941-45.

Indgang til hvervekontor for Regiment Nordland.

Søren Schou kalder sin bog for et »essay«. I øvrigt vrimler det med fremmedord, som så ofte, når yngre folk forsker i Danmark i disse år. Det er en uskik uden lige, som man aldrig må blive træt af at påtale.

Schou vælger som sit arbejdsmateriale, udover at han altså har gennemgået så at sige alt om 1940-45, set for eller imod disse landssvigere, en håndfuld bøger, som han finder repræsentative på den ene eller anden måde.

Derfor

Sammenfattende kan af årsager nævnes: - Nogle havde fader- eller moderbindinger, var tøsedrenge, nogle endda homoseksuelle. Nogle var ungdoms-arbejdsløse. Nogle rent kriminelle. Nogle sinker. En del var hjemmety-skere, altså tysksindede fra Nordslesvig, som følte eller blev presset til at føle, at de skulle melde sig under fanerne for det store fædreland sydpå. Og så var der jo de skuffede yngre danske officerer. For nu at resumere.

Det er et stort og interessant stof, Søren Schou lægger frem. Men ingenlunde nogen fejlfri bog i sine tydingner. En del af det, han påtaler hos sine mange kilder, ja, det er noget, han selv på forskellig vis bliver offer for. F.eks. at generalisere om, hvorfor det nu gik denne flok mennesker, som det gik. Man kan ridse nogle grupper og grundtræk op. Men stadig vil der være en del andre typer, holdninger og forudsætninger.

Og stadig væk burde en stor del af dem, der meldte sig under de tyske faner, have været intelligente nok til at indse, at det var moralsk og nationalt set det mest ravruskende gale valg, de foretog.

Og at de tilskyndelser, der til en vis grad kom fra den danske regering, fra forsvarsministeren, arbejdsanvisning osv. jo altsammen var noget, tyskerne stod bag og gennemtvang.

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, 1253 Kbh. K. (01) 14 04 31.

Sekr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, P. Møller Madsen, Hans Andersen, Axel Lauritzen, Lillian Olsen, Birgit Fischermann, Jørgen Lind, Solveig Skjøtt og Richard Andersen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.

Kass.: Johs. Damsgaard, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.

Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, 1253 København K. (01) 14 04 31.

Kass.: Agner Vennike, Præstelængen 19, 2400 København NV. (01) 10 72 60. Giro 58 718.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Dragstrupvej 118, Ml. Jølby, 7950 Erslev Mors. (07) 74 16 64.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.

Kbh. afd.: Kontor: Nygårdsvej 52, 2100 København Ø (01) 20 44 68. Åbent mandag-torsdag kl. 10-14, fredag kl. 10-12.

Fmd.: R. Bonde Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.

Kass.: Villy Lauridsen, Rørsangervej 66, 2400 København NV (01) 10 03 09.

Socialsekretær: Carl Nommels, Kostenborgvej 23, 2650 Hvidovre (01) 75 00 67.

Omegnssafdelingen:

Fmd.: Erik Lorentzen, Elbagade 43, 2300 København S (01) 55 12 64.

Kass.: Kurt Jacobsen, Dyrehavegårdsvej 15, 2800 Lyngby (02) 88 17 21.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Petersen, Lundeberggårdsvej 228, 2740 Skovlunde (02) 94 44 92.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnato-
 kes Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.

Kontor: Centret, Skolegade 53, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Fredericia afd. Fmd.: Oskar Larsen, Indre Ringvej 199,2, 7000 Fredericia, tlf. (05) 92 58 33. Kontor Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent hver onsdag kl. 14-16.

Odense afd.: Øster Stationsvej 21, 5000 Odense C.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Kontoret er åbent hver onsdag fra kl. 10-12, men ikke om eftermiddagen. Tlf. 13 88 45.

Hrudover træffes kontorets leder på tlf. 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg. (09) 25 18 29.

Aksel Jørgensen, Varnæsvej 33, 5700 Svendborg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82.

Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Gartner Christen Karstensen, Stadionvej 20, Øsby, 6100 Haderslev. (04) 58 41 65.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

Randers afd.: Else Axelsen Drejer, Kristrupvej 21a, 8900 Randers. (06) 42 17 70.

Kass.: Jenny Fuks, Herman Stillingsvej 68, 8900 Randers. (06) 42 17 70.

Region I: Frits A. Lybek, Ahornvej 5, 9575 Terndrup. (08) 33 57 58.

Kass.: Willy Nielsen, Sofiedalsvej 89, 9200 Skalborg. (08) 18 43 29.

Århus afd.: Tonny Johansen, Hangøvej 2, 8200 Århus N. (06) 10 15 19.

Kass.: Th. Nielsen, Jens Baggesensvej 66, 8210 Århus V. (06) 16 50 80.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER PÅ SJÆLLAND:

Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. (02) 48 56 74.

Kass.: Helge Brinch, Tåstrupgårdsvej 153, 1 tv., 2630 Tåstrup, tlf. (02) 52 01 25.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Vesterbrogade 118, 2. tv., 1620 København V. (01) 31 77 34.

Kass.: Axel G. Nielsen, Spangevej 36, 8700 Horsens. (05) 62 24 50.

HORSERÖD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Holger Grome, Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup. (01) 50 33 86.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Ingemar Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærvej 28 C, 2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Moses Katznelson, Spurvegården 30, 2650 Hvidovre. (01) 75 37 05.

FERIEMÜLIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt by. Henvendelse til: Alfred Bertelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård:« Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henvendelse: Alex Binnebal-
 le, (07) 98 11 95 eller Otto Laugesen, (07) 74 16 64.

Smidstrupphytten: Ejers af Gestapofangerne på Sjælland. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.

Smidstrupphytten: Ejers af Gestapofangerne på Sjælland. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.

Smidstrupphytten: Ejers af Gestapofangerne på Sjælland. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.

Smidstrupphytten: Ejers af Gestapofangerne på Sjælland. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.

Smidstrupphytten: Ejers af Gestapofangerne på Sjælland. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.

Smidstrupphytten: Ejers af Gestapofangerne på Sjælland. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.

Smidstrupphytten: Ejers af Gestapofangerne på Sjælland. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.